

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra bohemistiky

Denisa Drlíková

ČF – AF

**Vidová problematika v učebnicích češtiny pro cizince
vzhledem k potřebám ECL**

The question of aspect in textbooks of Czech for foreigners
with regard to ECL

Bakalářská práce

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní informační zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne.....

Podpis diplomantky.....

Poděkování

Děkuji PhDr. Boženě Bednařkové, Dr. za odborné vedení a cenné rady při psaní této diplomové práce, dále bych také ráda poděkovala vyučujícím z Letní školy slovanských studií v Olomouci, programů ERASMUS a EURO CULTURE, kteří mi umožnili zúčastnit se jejich výuky, a v neposlední řadě také řediteli Letní školy slovanských studií, PhDr. Petru Pořízkovi, za zapůjčení interních materiálů k testům ECL.

Obsah

1	ÚVOD.....	6
2	SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC PRO JAZYKY A TESTY ECL.....	9
2.1.	Společný evropský referenční rámec pro jazyky (CEFR).....	9
2.2.	Zkoušky Evropského konsorcia pro certifikaci znalosti moderních jazyků (ECL).....	10
3	POPIS ČESKÉHO VIDOVÉHO SYSTÉMU V CEFR A ECL.....	13
3.1.	Teoretický základ v CEFR a ECL.....	13
3.1.1.	Kategorie vidu.....	13
3.2.	Jazykové úrovně CEFR.....	14
3.2.1.	Úroveň A1 (Breakthrough).....	14
3.2.2.	Úroveň A2 (Waystage).....	14
3.2.2.1.	Spjatost vidu s časem.....	16
3.2.3.	Úroveň B1 (Threshold).....	17
3.2.3.1.	Spjatost vidu s časem.....	17
3.2.3.2.	Vid a násobenost.....	18
3.2.3.3.	Vid a imperativ.....	20
3.2.3.4.	Vid a způsob slovesného děje.....	20
3.2.3.5.	Tvoření vidových dvojic.....	21
3.2.3.6.	Tvoření iterativ a distributiv.....	22
3.2.3.7.	Tvoření sloves pohybových.....	23
3.2.4.	Úroveň B2 (Vantage).....	23
4	ANALÝZA UČEBNIC.....	25
4.1.	Bischofová, J. – Hasil, J. – Hrdlička, M. – Kramářová, J.: <i>Čeština pro středně a více pokročilé</i>	25
4.2.	Bednářová, I. – Pintarová, M.: <i>Communicative Czech</i>	28
4.2.1.	Bednářová, I. – Pintarová, M.: <i>Communicative Czech (Elementary Czech)</i>	28
4.2.2.	Bednářová, I. – Pintarová, M.: <i>Communicative Czech (Intermediate Czech)</i>	30
4.3.	Holá, L.: <i>New Czech Step by Step</i>	32

4.4. Parolková, O. – Nováková, J: Czech for Foreigners I. My good companion	35
4.4.1. Parolková, O.: <i>Česká slovesa .Czech Verbs in Practice</i>	38
5 METODY VÝKLADU VIDU.....	41
5.1. Lída Holá	41
5.2. Milan Hrdlička	42
5.3. Laura A. Jandová	43
6 PRAKTICKÁ ČÁST.....	47
6.1. Středně pokročilí A	47
6.2. Pokročilí A	48
6.3. Pokročilí B	49
6.4. Pokročilí C	49
7 ZÁVĚR.....	51
8 SEZNAM LITERATURY.....	53
8.1. Primární zdroje	53
8.2. Sekundární zdroje	54
9 PŘÍLOHY.....	56
9.1. Test na vid	56
9.2. Excerpt z poslechové části testu ECL (úroveň B)	58

1 Úvod

Se stoupajícím přílivem cizinců do České republiky roste také zájem o český jazyk. A to jak z důvodů pracovních či studijních, tak z důvodů soukromých. Ke zvýšené oblibě češtiny přispěl také vstup České republiky do Evropské unie. S narůstajícími kontakty se zahraničím nabývá na významu i český jazyk. „*V současnosti jsme, jak známo, svědky výrazného – na naše tzv. malé české poměry občas snad až ‘masového’ – zájmu o češtinu ze strany značně diverzifikovaného spektra cizinců. Společně však mají mnozí z nich jedno: skutečný, nezřídka profesní, pragmatický zájem o dosažení solidní komunikační kompetence v českém jazyce.*“¹

Důkazem toho je počet domácích i zahraničních pracovišť, na kterých se čeština pro cizince vyučuje, a množství stále přibývajících učebnic češtiny určených pro tyto účely. Podle nově schválené novely zákona Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy² podmínkou pro udělení trvalého pobytu v České republice je nutnost vykonat jazykovou zkoušku z českého jazyka.

Obor čeština jako cizí jazyk, který se zabývá metodikou výuky češtiny pro cizince, byl po dlouhá desetiletí opomíjen. Přesto můžeme říct, že byl v posledních letech zaznamenán určitý pokrok. „*Velmi pozitivním signálem je skutečnost, že nyní konečně dochází k institucionalizovanému utváření svébytného oboru čeština jako cizí jazyk, který nesporně výraznou měrou přispěje ke zkvalitnění přípravy českých rodilých mluvčích pro výuku cizinců.*“³ Bude třeba vyvinout ještě velké úsilí, než se budeme schopni srovnávat s jinými vyspělými státy Evropy a USA. Např. v USA je možno studovat obor angličtina jako cizí jazyk (Teaching English as a Second Language) téměř na každé univerzitě a v řadě vzdělávacích institucí. Britská organizace British Council⁴, která má pobočky ve 110 zemích světa, usiluje o udržování přátelských vztahů mezi různými národy a propagaci britské kultury. Pobočky organizace British Council umožňují (mimo jiné) skládat zkoušky z anglického jazyka. British Council také podporuje učitele angličtiny formou odborných seminářů a kurzů s možností získání učitelského certifikátu (TEFL),

¹ Hrdlička, Milan: K vybraným aspektům češtiny jako cizího jazyka v nové geopolitické situaci. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005 – 2006*. Praha 2006, s. 9.

² Celý název novely zní „*Zákon, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky.*“

³ Hrdlička, Milan: K vybraným aspektům češtiny jako cizího jazyka v nové geopolitické situaci. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako jazyka (AUČCJ) 2005 – 2006*. Praha 2006, s. 11.

⁴ <<http://www.britishcouncil.org>> [cit. 25.1. 2008]

konferencí a on-line materiálů. Na webových stránkách British Council⁵ se dá najít spousta zajímavých tipů a rad týkajících se metod výuky.

Naproti tomu v České republice se čeština jako cizí jazyk vyučuje jen formou volitelných seminářů, např. semestrální kurz češtiny jako cizího jazyka na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (FF UP) nebo dvousemestrální metodický kurz pořádaný Ústavem pro jazykovou a odbornou přípravu (ÚJOP) na Univerzitě Karlově v Praze, nikoli však jako samostatný studijní obor.

Nejvýznamnější organizací zabývající se metodikou výuky češtiny pro cizince je Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ)⁶, založená roku 2002, která vydává učebnice, pořádá pravidelná setkání, workshopy a semináře zaměřené na jazykové a socio-kulturní aspekty při výuce zahraničních studentů. Příspěvky přednesené na konferencích pak vycházejí ve sborníku asociace.

V roce 2001 se Česká republika připojila k mezinárodnímu projektu Rady Evropy⁷, Společnému evropskému referenčnímu rámci pro jazyky (Common European Framework of Reference for Languages, CEFR), který si dal za cíl poskytnout objektivní kritéria pro popis jazykové způsobilosti. Ústav bohemistických studií ve spolupráci s Katedrou lingvistiky a fonetiky FF UK v Praze a Ústavem jazykové a odborné přípravy FF UK vytvořil českou verzi evropského projektu, *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Krátce poté vznikly podrobné popisy dalších úrovní češtiny (A1, A2, B2), viz níže.

V roce 2006 se Česká republika dále zapojila do projektu Evropského konsorcia pro certifikaci znalosti moderních jazyků, který se zabývá jazykovým testováním. Tyto projekty se stávají klíčovými pro výuku a testování češtiny pro cizince (srov. kap. 2).

Cílem mé práce je výzkum vidové tematiky v jednotlivých jazykových úrovních podle CEFR, v testech Evropského konsorcia pro certifikaci znalosti moderních jazyků (ECL), které vycházejí právě z CEFR, a v učebnicích češtiny pro cizince, především těch užívaných na Letní škole slovanských studií (LŠSS) v Olomouci a ve volitelných kurzech (Czech for Eurocultural Studies a Intenzivním kurzu češtiny pro zahraniční studenty) akreditovaných studijních programů ERASMUS⁸ a EURO CULTURE⁹.

Metody používané pro vysvětlování problematiky vidu jsem sledovala ve výuce zahraničních studentů UP v programu ERASMUS a EURO CULTURE a zejména na Letní

⁵ <<http://www.teachingenglish.org.uk>> [cit. 25.1. 2008]

⁶ <<http://www.auccj.cz>> [cit. 25.1. 2008]

⁷ <<http://www.coe.int>> [cit. 25.1. 2008]

⁸ <http://www.kb.upol.cz/index.php?zvolena_kategorie=32> [cit. 25.1. 2008]

⁹ <<http://www.euroculture.upol.cz>> [cit. 25.1. 2008]

škole slovanských studií v Olomouci. Ráda bych také představila několik metod na prezentaci vidu v češtině.

V praktické části zhodnotím výsledky testů studentů výše zmíněných programů a pokusím se vystihnout, co činí v českém vidovém systému studentům největší potíže a co je naopak nejlépe pochopitelné. Nebylo bohužel možné testovat studenty se stejnými jazykovými základy. Zejména na letní školu přijíždějí studenti všech úrovní, u těch, kteří už nějaké povědomí o vidu mají, bohužel nelze zjistit, jakým způsobem jim byl vid prezentován a do jaké míry. Naopak u studentů, kteří se s videm seznámili až na letní škole, lze z výsledků testů vyvodit víc, neboť na všechny byla uplatněna stejná metoda.

2 Společný evropský referenční rámec pro jazyky a testy ECL

2.1. Společný evropský referenční rámec pro jazyky (CEFR)

Jak již bylo zmíněno v úvodu, jedná se o projekt Rady Evropy, mezinárodní organizace založené v roce 1947, která v současné době sdružuje 47 zemí. Rada Evropy má „*podporovat lidská práva, demokracii a právní normy. Zdůrazňuje stálou kulturní spolupráci a propaguje dialog mezi jedinci a skupinami, a tak pomáhá předcházet konfliktům na všech rovinách.*“¹⁰

CEFR si klade za cíl „*dosáhnout větší jednoty mezi členy a rozvíjet tento cíl přijetím společného postupu na kulturním poli. Pouze prostřednictvím lepších znalostí evropských moderních jazyků bude možno zlepšit komunikaci a interakci mezi Evropany s různými mateřskými jazyky, a tak podpořit mobilitu v Evropě, vzájemné porozumění a spolupráci a překonat předsudky a diskriminaci.*“¹¹

„*Společný evropský referenční rámec má poskytnout obecný základ pro vypracovávání jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikulí, zkoušek a učebnic v celé Evropě.*“¹² Nesnaží se diktovat nebo nařizovat, ale naopak podporovat rozvíjení různých evropských jazyků, přispívat k plurilingvistice a diverzifikaci, a chránit tím kulturní dědictví jednotlivých zemí. Systém výuky (a především testování jazykové kompetence) je ale v rámci Evropy značně diverzifikován, existuje nepřehledné množství jazykových zkoušek a certifikátů, které nelze objektivně srovnávat. Vzniká tedy potřeba vyšších, mezinárodně uznávaných zkoušek. Tohoto cíle se snaží dosáhnout Evropské konsorcium (European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern Languages)¹³ vytvořením a zavedením unifikovaných testů, které vycházejí z postulátů Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

CEFR má sloužit učitelům, institucím zabývajícím se výukou a jazykovým testováním k formulaci výukových cílů, ale také studentům ke zhodnocení vlastních jazykových schopností. Vymezuje kritéria pro popis jazykové způsobilosti uživatelů jazyka na různých úrovních. Dokument je koncipován tak, že je možno ho aplikovat na kterýkoli

¹⁰ <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/About/mission_en.asp> [cit. 25. 1. 2008]

¹¹ *Společný evropský referenční rámec. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme.* Olomouc 2001, s. 2.

¹² Tamtéž, s. 1.

¹³ <<http://www.ecl-test.com>> [cit. 25. 1. 2008]

evropský jazyk. Jedná se především o popis komunikační kompetence pomocí tzv. deskriptorů. Student je zařazen do příslušné úrovně na základě toho, jaké komunikační situace je schopen zvládnout. CEFR rozlišuje celkem šest úrovní jazyka:

A1 (Breakthrough = „průlom“)

A2 (Waystage = „na cestě“)

B1 (Threshold = „práh“)

B2 (Vantage = „rozhled“)

C1 (Effective Operational Proficiency = „účinná operační způsobilost“)

C2 (Mastery = „zvládnutí“)¹⁴

Student na úrovni A1 a A2 je označován jako uživatel základů jazyka, na úrovni B1 a B2 jako samostatný uživatel, C1 a C2 jako zkušený uživatel.

Popisy jazykových jevů jednotlivých evropských jazyků stále ještě vznikají. Pro češtinu byla v Praze v roce 2001 vytvořena *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*, která odpovídá úrovni B1. V roce 2002 byl v Olomouci vypracován popis úrovně A1 a o tři roky později (v roce 2005) vyšel popis úrovně B2, opět v Praze. Popisy zbývajících úrovní zatím nejsou dokončeny.

2.2. Zkoušky Evropského konsorcia pro certifikaci znalosti moderních jazyků (ECL)¹⁵

Evropské konsorcium pro certifikaci znalosti moderních jazyků (European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern Languages) založily státy Evropské unie v roce 1992 v Londýně. Cílem Evropského konsorcia bylo spolu s programy LINGUA a ERASMUS vytvořit jazykové testování vymezené jednotnými a spolehlivými kritérii, odstranit proces nostrifikace, a umožnit tak vznik certifikátu, který by byl uznávaný mezinárodně, ve všech státech Evropské unie. Uchazeči mohou zkoušku skládat

¹⁴ *Společný evropský referenční rámec. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme.* / Council for Cultural Co-operation, Education Committee, Modern Languages Division. Olomouc 2001, s. 23.

¹⁵ <<http://www.ecl-test.com>> [cit. 25. 1. 2008]

Požízka, Petr: ECL – první mezinárodní certifikace češtiny jako cizího jazyka. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Philologica 91, Bohemica X.* Olomouc 2007, s. 143 – 145.

Interní materiály European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern languages

v jazykových centrech ECL, která se nacházejí na univerzitách a na vybraných jazykových školách v jednotlivých členských zemích.

Prvním testovacím centrem ECL v České republice se v roce 2006 stala Letní škola slovanských studií FF UP v Olomouci. Tato instituce tedy jako první nabízí možnost složit zkoušku z českého jazyka, a získat tak mezinárodně uznávaný certifikát.

Požadavky ke zkoušce ECL se shodují s požadavky a kritérii CEFR, avšak s tím rozdílem, že zkoušky ECL nezahrnují nejnižší a nejvyšší úroveň, A1 a C2. Korespondence úrovní CEFR a testů ECL je tedy následující: A2 = A, B1 = B, B2 = C, C1 = D (první člen představuje úroveň CEFR, druhý člen úroveň testu ECL).

„Úrovně A může student dosáhnout přibližně po 300 až 350 hodinách intenzivní jazykové výuky. Na úrovni B (cca 400-600 hodin jazykové výuky) se hodnotí základní znalosti jazyka a na úrovni C (cca 500-700 hodin) znalosti středně pokročilé. Požadavky nejvyšší úrovně D (cca 700-800 hodin) splňují uchazeči ovládající jazyk na úrovni blízké rodilým mluvčím.“¹⁶

V souladu se zásadami CEFR se testuje studentova jazyková kompetence jako taková, proto test neobsahuje gramatická či překladová cvičení. Zkouška má čtyři části:

1. Konverzace

Tato část zahrnuje úvodní dialog, který se nehodnotí, slouží spíše k uvolnění napětí. Poté následuje řízený rozhovor s examinátorem a nakonec popis obrázku. V této části se hodnotí formální správnost, výslovnost, slovní zásoba, jazykový styl (pragmatický a sociolingvistický aspekt) a komunikativní efektivita, tedy je-li student schopen odpovědět právě na to, na co je tázán, a nevyhýbá se odpovědi.

2. Psaní

Jedná se o napsání dvou krátkých textů na zadané téma. Texty by se měly týkat každodenních situací. Zadání vymezuje, co všechno by měl text zahrnovat. Předmětem hodnocení je opět formální správnost, slovní zásoba, jazykový styl a komunikativní efektivita.

¹⁶ Pořízka, Petr: ECL – první mezinárodní certifikace češtiny jako cizího jazyka. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Philologica 9, Bohemica X*. Olomouc 2007, s. 144.

3. Čtení s porozuměním

V této části se předpokládá, že student bude schopen porozumět krátkému textu na obecné téma (např. oznámení, zprávy...). V nižších úrovních, A a B, lze například použít cvičení na doplňování slov do textu tak, aby dával smysl, nebo otázky vztahující se k textu, přičemž jsou k dispozici čtyři možné odpovědi. Ve vyšších úrovních, C a D, se požaduje hlubší porozumění textu, tedy nejen odpovědět na otázku (s výběrem z odpovědí nebo bez), nutností je schopnost využít informace, které z textu vyplývají, či vysvětlit význam určitého slova v daném kontextu, uvést synonymum atd.

4. Poslech s porozuměním

Úkolem studenta je porozumět jednoduchým veřejným oznámením nebo konverzaci rodilých mluvčích a pochopit hlavní myšlenku rozhovoru. Náročnost této části je odstupňovaná podle úrovně, pro kterou je daný test určen. Na úrovni A a B má student na výběr z možných odpovědí, jeho úkolem může být pouhé zachycení zásadní informace, například pochopit, kde se rozhovor odehrál (na poště, u lékaře...), nebo spojit výpověď se jménem osoby, která ji pronesla. Ve vyšších úrovních, C a D, je nutné soustředit se na větší množství informací, které je třeba zpětně zpracovat, popřípadě doplnit vynechaná slova v textu.

Na ukázkový test je k dispozici na <http://www.ecl-test.com/test/teszt.html>. České verze testů, však bohužel na těchto stránkách ještě nejsou funkční. Je možné se podívat na vzorové testy z angličtiny, maďarštiny a němčiny.

3 Popis českého vidového systému v CEFR a ECL

3.1. Teoretický základ v CEFR a ECL

Testy ECL vycházejí z popisů jazykové kompetence Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Při vytváření gramatické části CEFR se autoři drželi klasické koncepce. Vidová problematika se ve dvacátém století stala středem pozornosti mnoha českých i zahraničních jazykovědců. Vznikla řada teorií a výkladů vidu, často protichůdných. O vypracování základů českého vidového systému a vymezení nejdůležitějších pojmů nezbytných k jeho popisu se zasloužil především František Kopečný, jehož třídění českých sloves a zavedení jasně vymezených kategorií se považuje za nejpřijatelnější. Teoretickým základem české verze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky se tedy stalo právě Kopečného pojetí vidu a *Mluvnice češtiny*¹⁷, která představuje reprezentativní popis českého jazyka a zároveň se používá jako vysokoškolská učebnice.

3.1.1. Kategorie vidu

Vid bývá označován jako gramaticko-lexikální kategorie slovesa. Rozdíl mezi videm dokonavým a nedokonavým nespočívá jen v protikladu z hlediska gramatického, má důsledky i pro lexikální význam slovesa. Dokonavá slovesa (perfektiva) s sebou nesou řadu příznaků, ať už jde o ukončenost děje, dosažení výsledku nebo ohraničení děje v čase. Nedokonavá slovesa (imperfektiva) jmenované příznaky nevyjadřují, což ale neznamená, že nedokonavé sloveso vyjadřuje jen neohraničenost děje, neukončenost či nedosažení výsledku. Právě naopak, nedokonavá slovesa mají k ukončení děje volnější vztah, (řeknu-li např. „*Včera jsme psali kompozici*“¹⁸, posluchač předpokládá, že jsem ji dopsala, přestože jsem použila nedokonavé sloveso). Proto bývají označována za neutrální, bezpříznakové.

Kopečný k protikladu nedokonavé – dokonavé sloveso přidává ještě třetí člen – nedokonavé sloveso neaktuální. „*Česká vidová soustava je patrně ze všech slovanských soustav nejčlenitější. Není omezena na jediný, základní a přitom homogenní protiklad, jako je tomu zejména v bulharštině.*“¹⁹

¹⁷ *Mluvnice češtiny II*. Praha 1986.

¹⁸ Kopečný, F.: *Slovesný vid v češtině*. Praha 1962, s. 8.

¹⁹ Tamtéž, s. 88.

Vidová problematika je značně komplikovaná, proto nelze rozdíl mezi perfekty a imperfekty vysvětlit pouze dvěma protikladnými definicemi. Podle CEFR se vid probírá od úrovně A1 po úroveň B2, všechny jevy s ním spojené jsou studentovi odhalovány postupně, tak by je stačil vstřebat a nehrozilo, že studenta zahltné zbytečným množstvím informací najednou.

3.2. Jazykové úrovně CEFR

V tomto oddíle se budu zabývat rozložením vidové tematiky na jednotlivých úrovních jazyka podle CEFR.

3.2.1. Úroveň A1 (Breakthrough)

Úrovní A1 se ve své práci zabývat nebudu, jelikož neodpovídá žádné z úrovní pro českou variantu testů ECL. Jazyková kompetence studenta na úrovni A1 je velice nízká. Omezuje se na jednoduché věty a úzkou slovní zásobu. U sloves autoři popisu preferují používání imperfektiv, která představují menší zátěž, pravidelně tvoří futurum, vyjadřují aktuální přezens atd. Perfektiva tvoří menšinu, studenti by si s nimi měli spojovat rys uzavřenosti a výslednosti.

3.2.2. Úroveň A2 (Waystage)

Odpovídá úrovni A pro testy ECL – začátečník. Studenti již ovládají všechny tři časy imperfektivních sloves. V této fázi už dostávají základní informace o vidu, tudíž by po zvládnutí úrovně A2 měli ovládat minulý čas perfektiv a imperfektiv, přítomný a budoucí čas imperfektiv a použití tvarů přezenta perfektiv ve funkci budoucího času. Je to právě kategorie času, kde jsou vidové rozdíly nejpatrnější. „*Spojování vidu s časem je přirozené. Vid je právě proto gramatickou kategorií, že se kříží s kategorií času.*“²⁰ Zejména pak dokonavý vid, který se vylučuje s aktuálním přezentem, proto jeho přezentní forma vyjadřuje budoucí čas. Není tomu tak ale pouze v češtině: „*Ve všech jazycích slovanských se liší dokonavý přezens od nedokonavého tím, že nemůže vyjádřit aktuální přezens.*“²¹

²⁰ Kopečný, F.: *Slovesný vid v češtině*. Praha 1962, s. 11.

²¹ Tamtéž, s. 35.

V první fázi výkladu dochází k rozdělení českých sloves do dvou skupin:

Dokonavé sloveso

Vyjadřuje ukončenost, dokonavost, výsledek, příp. ohraničení děje: „*dát, umýt se, vejít, dostat*“²²

X

Nedokonavé sloveso

K ukončení děje se staví neutrálně, neimplikuje ho, ale ani ho nepopírá.

Nejsnazší způsob vysvětlení je formou vidových dvojic (*psát – napsat, číst – přečíst, ...*). V této fázi studia se student dozvídá stále ještě jen o tzv. **prostě vidových předponách**, přičemž ale není zatěžován lingvistickými termíny jako „prostě vidová předpona“. Pro studenta je důležité vědět, že tyto předpony mění vid slovesa, nikoli (zásadně) jeho lexikální význam. Student se také dozvídá o základním způsobu tvoření vidových dvojic:

- 1) prefixace: imperfektivum → perfektivum (*číst – přečíst*)
- 2) sufixace: perfektivum → imperfektivum (*koupit – kupovat*)

Úroveň A2 rovněž uvádí slovesa:

Obouvidová (věnovat)

Pouze nedokonavá (Imperfektiva tantum):

- nedějová (*sedět, stát, mít*)
- modální (*chtít, muset, smět*)
- pohybová (*jít – chodit, jet – jezdit, nést – nosit*)

Těmto slovesům se na úrovni A2 věnuje velká pozornost, jelikož jsou poměrně frekventovaná. Naopak je tomu u sloves **pouze dokonavých (perfektiva tantum**: např. „*vyspat se, unést, najíst se*“²³). Tato slovesa se vyskytují zřídka a tím méně na úrovni A2.

²² Čadská, M. a kol.: *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A2*. Praha 2005, s. 182.

²³ Tamtéž, s. 183.

3.2.2.1. Spijatost vidu s časem

Přítomný čas – mohou ho vyjadřovat pouze imperfektiva. Student je s jeho tvořením a používáním obeznámen už z předchozí úrovně a měl by ho být schopen aktivně používat.

Budoucí čas – rozdíl mezi budoucím časem perfektiv a imperfektiv spočívá v odlišnosti tvarové i významové.

Imperfektiva:

Budu, budeš, bude, budeme, budete, budou + infinitiv slovesa = složené tvary

Důraz na TRVÁNÍ děje (*Budeme to spravovat celý den.*).

Perfektiva:

Tvary se tvoří stejně jako přítomní tvary imperfektiv = jednoduché tvary

Důraz na VÝSLEDEK, odvádění pozornosti od trvání ale také může znamenat, že děj v okamžiku promluvy probíhá („*Přijdu, až dopíšu ten dopis.*“²⁴)

Minulý čas – tvary minulého času imperfektivních sloves se tvoří stejně jako tvary sloves perfektivních.

1., 2. os.sg./pl. – l-ové přičestí dějového slovesa + pomocné sloveso *být* v přítomnosti

3.os. sg./pl. – l-ové přičestí dějového slovesa

Významový odstín trvání/výsledku lze vyjádřit v minulém čase stejně jako v budoucím.

Slovesa pohybu:

„*jít – chodit, jet – jezdit, nosit – nést, vézt – vozit, vést – vodit, běžet – běhat, letět – létat.*“²⁵

Všechna tato slovesa jsou imperfektivní, liší se však ve tvoření budoucího času. První z dvojice tvoří budoucí čas pomocí přípony *po-* (u *jít* předponou *pů-*), druhé sloveso dvojice tvoří budoucí čas pravidelně jako ostatní imperfektiva.

²⁴ Čadská, M. a kol.: *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A2*. Praha 2005, s. 188.

²⁵ Tamtéž, s. 199 – 200.

3.2.3. Úroveň B1 (Threshold)

Odpovídá úrovni B pro testy ECL – mírně pokročilý. Vidová problematika se konkretizuje, popis příznaků perfektiva vs. imperfektiva se rozšiřuje.

Tabulka č.1.²⁶

PERFEKTIVA	IMPERFEKTIVA
Děj ve zkratce	Děj rozloženě, proces v průběhu
<i>Když jsem mu ten dopis dal, krátce se na něj podíval. Počkám na tebe venku.</i>	<i>Když jsem mu ten dopis dával, chvíli se na něj díval. Budu na tebe čekat venku.</i>
Dosažený výsledkový stav	Směrování k výsledku, nic neříká o dosažení
<i>Karel vyšel ze dveří.</i>	<i>Karel vycházel ze dveří.</i>
Jeden děj sám o sobě	Děj skládající se z více dílů za sebou
<i>Vezmete si ještě něco k jídlu?</i>	<i>Budete si brát ještě něco k jídlu?</i>
Jeden děj na pozadí jiného	Děj, který může probíhat současně s jiným
<i>Když jsem vycházel ze dveří, uviděl jsem psa.</i>	<i>Když jsem vycházel ze dveří, díval jsem se okolo.</i>
Děje za sebou následující	
<i>Když jsem ten dopis napsal, podíval jsem se na něj a vzal si ho.</i>	

3.2.3.1. Spjatost vidu s časem

Základní vztah mezi videm a časem zná student z předchozí úrovně. Na úrovni B1 se poprvé objevuje termín neaktuálnost. Neaktuální jsou děje, které nelze zařadit do určitého času. Neaktuálnost se dá vyjádřit imperfektivem, popř. i perfektivem:

„Slunce vychází ráno a zapadá večer.

Když je to nutné, vstanu dřív.“²⁷

Jak již bylo zmíněno, český vidový systém se v mnohém odlišuje od systémů jiných slovanských jazyků. Jednou z odlišností je např. **specifický rozsah neaktuálních perfektiv**. Kopečný upozorňuje na to, že celá řada perfektiv může vyjadřovat neaktuální přezens, zejména tzv. slovesa schopnostní (*„Uběhnu šedesát metrů za deset vteřin.“²⁸*)

²⁶ Bischofová, J. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Praha 2001, s. 304.

²⁷ Tamtéž, s. 305.

²⁸ Kopečný, F.: *Slovesný vid v češtině*. Praha 1962, s. 37.

Jedná se o jev okrajový, proto se jím CEFR nezabývá podrobněji. Nehledě na to, že zde lze použít i imperfektivum („*To je dobrý písař, ten napíše/píše až stovku za minutu.*“²⁹)

Dalším jevem, který patří spíše na periferii jazykového systému, je **zaměnitelnost vidu** dokonavého a nedokonavého v určitých situacích. Ve vhodném kontextu je taková záměna možná a nedochází při ní ani k významovému posunu, např. „*Kdo tohle psal? Tu knihu znám, už jsem ji četl.*“³⁰

Na úrovni B1 se dále rozšiřuje seznam tzv. **sloves obouvidových**. Jedná se zejména o slova cizího původu, např. „*informovat, konstatovat, organizovat, hlasovat, varovat.*“³¹ Obouvidová slovesa tvoří opisné futurum (jako imperfektiva), ale futurální význam mohou mít i jejich přítomné formy (jako je tomu u perfektiv). V konkrétních situacích však mají jen jeden vid. Jejich základním videm je nedokonavý. Slovesa cizího původu se od sloves domácích liší tím, že je lze perfektivizovat, např. předponou *z-*: *zdegenerovat, zorganizovat*. Perfektivizační tendence jsou důkazem toho, že se jazyk snaží zbavovat výjimek a nepravidelností.

Úroveň B1 dále rozšiřuje repertoár **nepárových imperfektiv** (nedějová, slovesa nutnosti, možnosti, schopnosti, chtění a vědění, slovesa pohybu a přidává některá slovesa dějová, např. „*řídít, držet, bít, konat se, pokračovat...*“³² Z **nepárových perfektiv** CEFR uvádí jen slovesa „*nachladit se, nastydnout, onemocnět, uhodit.*“³³

3.2.3.2. Vid a násobenost

Vedle protikladu dokonavost – nedokonavost existuje ještě protiklad neaktuální násobenosti a prosté nedokonavosti. CEFR se tu opět drží Kopečného koncepce. Násobené sloveso vyjadřuje opakovanost děje, nenásobené sloveso naopak o opakovanosti nic neříká. Kopečný zdůrazňuje, že „*nemáme žádnou kategorii sloves příznakově aktuálních. Máme naopak kategorii sloves příznakově neaktuálních. To se projevuje skutečností, že všech sloves lze použít neaktuálně, ale ne naopak.*“³⁴

Neaktuálnost i násobenost Kopečný zahrnuje do oblasti gramatické, tudíž těsně se související s videm, na rozdíl od jiných významových rysů slovesa (viz níže). Z hlediska násobenosti se slovesa dají rozdělit na tzv. iterativa a distributiva.

²⁹ Kopečný, F.: *Slovesný vid v češtině*. Praha 1962, s. 33.

³⁰ Bischofová, J. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Praha 2001, s. 305.

³¹ Tamtéž, s. 306.

³² Tamtéž, s. 306.

³³ Tamtéž, s. 306.

³⁴ Kopečný, F.: *Slovesný vid v češtině*. Praha 1962, s. 17.

Iterativa

Iterativa jsou násobená nedokonavá slovesa, která označují děje opakované, obvyklé. Nemohou vyjádřit aktuální přezens. Jejich nenásobené nedokonavé protějšky mohou naopak vyjádřit děje násobené i nenásobené, aktuální i neaktuální, např. „*být – bývat, mít – mívat, chodit – chodívat*.“³⁵

Násobené nedokonavé (iterativní)

„*Večer bývám doma.*

Během týdne mívám moc práce.

Večeře dělávám já.

Nenásobené nedokonavé

Každý večer jsem doma; i dnes jsem doma.

*Během týdne mám obvyčejně moc práce
a i dnes mám moc práce.*

*Večeře obvykle dělám já, ale dnes ji dělá
Jana.“³⁶*

Distributiva

Distributiva jsou násobená dokonavá slovesa, která označují děje, které se realizují postupně u více konatelů nebo na více předmětech za sebou. Jejich nenásobené protějšky mohou označovat děje realizované naráz i postupně, např. „*vyskočit – vyskakat, vyhodit – vyházet*“³⁷

Násobené dokonavé (distributivní)

„*Lidé vyházeli věci z oken a pak
z vlaku jeden za druhým vyskákali.*

Posbírejte papíry a ostatní věci.

Než odešli, pozavírali okna.

Nenásobené dokonavé

*Jakýsi člověk vyhodil věci z okna a pak
z vlaku vyskočil.*

Seberte, co leží na zemi.

Zavřeli okna a odešli.“³⁸

Kopečný rozlišuje tři skupiny sloves, která vyjadřují významový rys násobenosti: „*násobená slovesa dokonavá (distributiva), násobená slovesa nedokonavá (iterativa) a indeterminovaná slovesa typu nosit*.“³⁹ CEFR indeterminovaná slovesa a jejich schopnost vyjádřit násobenost zahrnuje do způsobu slovesného děje.

³⁵ Bischofová, J. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Praha 2001, s. 306.

³⁶ Tamtéž, s. 306.

³⁷ Tamtéž, s. 307.

³⁸ Tamtéž, s. 307.

³⁹ Kopečný, F.: *Slovesný vid v češtině*. Praha 1962, s. 18.

3.2.3.3. Vid a imperativ

Na úrovni B1 je podán systematický výklad o vztahu mezi videm a imperativem.

Kladný imperativ vyjadřuje vidové protiklady popsané v tabulce č. 1 (viz. 3.2.3).

Záporný imperativ na rozdíl od kladného vyjadřuje ještě tyto rozdíly:

„Perfektivní slovesa

Varování, aby k ději nedošlo neúmyslně, nedopatřením. Adresát děj neprovádí, ani se k tomu zjevně nepřipravuje:

Dej pozor a nerozbij si brýle.

Bud' opatrný a nespadni ze schodů.

Imperfektivní slovesa

Výzva, aby adresát přerušil děj, přípravy k jeho provedení, nebo se vzdal úmyslu jej provést:

Nezavírej, je tu horko.

*Už mu žádné dopisy nepiš.*⁴⁰

3.2.3.4. Vid a způsob slovesného děje

Vedle dvojic sloves, která se odlišují pouze videm, existují i dvojice sloves, které vyjadřují i jiný způsob děje. Způsob slovesného děje je kategorie lexikální, se změnou vidu tedy dochází i k posunu významovému. Koncepce způsobu slovesného děje je značně komplikovaná. Existuje několik přístupů a různých systémů klasifikace. Úroveň B1 pracuje jen s několika širěji pojatými skupinami, do kterých je možno zahrnout slovesa, která by měla patřit do slovní zásoby uživatele jazyka na této úrovni.

1. Prostorové, směrové určení děje

Prefixací sloves pohybu dochází k perfektivizaci a zároveň k upřesnění směru pohybu nebo jiný vztah k prostoru, např. *„jít x přijít, odejít, vejít...“*⁴¹

2. Slovesa trvací a slovesa okamžitá

Slovesa trvací jsou nedokonavá, označují děj spojitý, nepřerušovaný.

Slovesa okamžitá jsou dokonavá, označují děj jednotlivý nebo krátký. Od trvacích protějšků se tvoří sufixem *-nou-*.

Pro úroveň B1 se jedná pouze o slovesa (*„sedět – sednout, ležet – lehnout, stát – stoupnout si/postavit se; v pasivní slovní zásobě by student měl mít slovesa kopat –*

⁴⁰ Bischofová, J. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Praha 2001, s. 305.

⁴¹ Tamtéž, s. 307.

kopnout, kousat – kousnout, mávat – mávnout, křičet – křiknout, řezat – říznout, padat – padnout, stříhat – stříhnout“⁴²). První z dvojice je trvací, druhé okamžité.

3. Slovesa označující určitou fázi děje

Prefixy mohou také vyjádřit určitou fázi děje, např. začátek, postupné rozvíjení atd. Toto členění se týká jen příslušných skupin sloves, která nejsou pro úroveň B1 stěžejní.

4. Slovesa vyjadřující kvantitu děje

Stejně jako je tomu u předchozí skupiny sloves, na úrovni B1 se slovesa této skupiny omezují na slovesa „*zabouchat, zamávat, zavolat, zaklepat*.“⁴³

5. Slovesa determinativní a indeterminativní

Determinativní slovesa vyjadřují pohyb v určitém čase a prostoru, jsou nedokonavá a nenásobená: „*jet, běžet, letět, nést, vést, vézt, hnát, táhnout*.“⁴⁴

Indeterminativní slovesa nevyjadřují pohyb v určitém čase a prostoru, jsou také nedokonavá, ale mohou zastupovat násobené sloveso. Jestliže zastupuje násobené sloveso, pak se jedná o pohyb v určitém čase a prostoru, složený z více pohybů: „*jezdit, běhat, létat, nosit, vodit, vozit, honit, tahat*.“⁴⁵

Nedokonavé determinované

Děti jdou do školy.

Nedokonavé indeterminované

Jeho syn už chodí do školy.

3.2.3.5. Tvoření vidových dvojic

Prahová úroveň B1 nepředpokládá, že student bude ovládat slovotvorné postupy. V této oblasti se popis omezuje pouze to, aby si student uvědomoval, že prefixace je prostředek perfektivizační a sufixace prostředek imperfektivizační.

Primární – perfektivní sloveso je imperfektivizováno pomocí „sufixů“ (CERF nerozlišuje přípony slovotvorné a kmenotvorné). Úroveň B1 počítá s následujícími: „*-áva-* (*dát – dávat*), *-íva-* (*odpočinout si – odpočívat*), *-ouva-* (*zamluvit – zamlouvat*), *-ova-* (*koupit – kupovat*), *-a-* (*klesnout – klesat*), *-e-* (*vrátit – vracet*).“⁴⁶ *Mluvnice češtiny přesně*

⁴² Bischofová, J. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Praha 2001, s. 307.

⁴³ Tamtéž, s. 307.

⁴⁴ Tamtéž, s. 308.

⁴⁵ Tamtéž, s. 308.

⁴⁶ Tamtéž, s. 323.

přípony rozlišuje na **slovotvorné** a **kmenotvorné**: *-áva-*, *-íva-*, *-ouva-*, *-ova-*, *-a-*, *-e-*. Předpony kmenotvorné tu rovněž mají funkci perfektivizační.

Toto pravidlo se týká i sloves pohybu (*přijít – přijíždět*, *dohánět – dohnat*), kterým je v *Prahové úrovni* věnována značná pozornost, zejména pak prefixům, které určují jejich význam.

Primární – imperfektivní sloveso je perfektivizováno pomocí prefixu. Na úrovni B1 jsou to prefixy, které nemění význam zásadně, mají funkci prostě-vidovou (na rozdíl od prefixů pojících se se slovesy pohybu): „*na-* (*malovat – namalovat*), *o-* (*holit se – oholit se*), *po-* (*cítit – pocítit*), *pro-* (*budit – probudit*), *pře-* (*číst – přečíst*), *při-* (*blížit se – přiblížit se*), *roz(e)-* (*dělit – rozdělit*), *s(e)-* (*končit – skončit*), *u-* (*bránit se – ubránit se*), *vy-* (*čistit – vyčistit*), *z(e)-* (*měřit – změřit*), *za-* (*balit – zabalit*).“⁴⁷

O poznání menší počet sloves je tvořen perfektivizací s reflexivizací. Pro úroveň B1 jsou to jen prefixy „*na-* *se* (*jíst – najíst se*), *vy-* *se* (*spát – vyspat se*) a *za-* *si* (*hrát – zahrát si*).“⁴⁸ Ze sloves tvořených prefixálně-konverzním způsobem CEFR uvádí jen slovesa: „*pochopit*, *pospíšit si*, *postavit a pověsit*.“⁴⁹ Z vidových dvojic tvořených nepravidelně se do této úrovně řadí slovesa „*vzít – brát*, *dít se – stát se*, *-ložit a -kládat*.“⁵⁰

3.2.3.6. Tvoření iterativ a distributiv

Jelikož iterativům a distributivům je v *Prahové úrovni* věnována značná pozornost, popisuje CEFR i jejich tvoření.

Většina iterativ se tvoří od nedokonavého nenásobeného slovesa sufixem *-va-* (*kupovávat*, *dělávat*), zároveň by měl být ale student upozorněn na to, že sufix *-va-* může sloužit také ke tvoření „*základní vidové dvojice*“⁵¹ (*dát – dávat*). Několik zcela základních sloves tvoří iterativa nepravidelně, např. „*být*, *chtít*, *mít*, *spát*, *stát*, *stát se*“⁵² Od determinativ, sloves typu *tisknout*, *minout*, *třít*, *péct* a některých sloves typu *krýt se* iterativa netvoří.

U studenta na úrovni B1 se počítá jen s malým počtem distributiv. V podstatě jde jen o slovesa „*pochytat*, *postrílet*, *zotvírat/pozotvírat*, *pozavírat*, *posbírat* (tvořená prefixací) a *vyházet*, *vyskákat*, *vytrhat*, *rozřezat* a *ustríhat* (vytvořená sufixací).“⁵³

⁴⁷ Bischofová, J. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Praha 2001, s. 324.

⁴⁸ Tamtéž, s. 324.

⁴⁹ Tamtéž, s. 325.

⁵⁰ Tamtéž, s. 325.

⁵¹ Tamtéž, s. 325.

⁵² Tamtéž, s. 325.

⁵³ Tamtéž, s. 326.

3.2.3.7. Tvoření sloves pohybových

Jak již bylo zmíněno, v *Prahové úrovni* jsou slovesa pohybu popsána značně podrobně. V této fázi studia se student seznamuje se základními směrovými prefixy pojícími se se slovesy pohybu, i když stále jen u těch nejdůležitějších sloves.

Směr k nějakému místu, dohromady:

„do-, při-, s(e)- např. *dojet, sejít se*“

Směr pryč od něčeho, na různé strany:

od(e)- např. „*odejít, odnést*“

Směr nahoru:

vy- např. *vyjet, vyletět*

Směr dolů:

s(e)- např. *sejít, sjet*

Směr dovnitř nebo mimo dosah:

v(e)-, za- např. *vejít, zapadnout*

Pohyb vnitřkem:

pro- např. *projet, proběhnout*

Směr ven:

vy- např. *vyjít, vyjet*

Směr napříč, na opačnou stranu:

pře- např. *přejít, přeběhnout*⁵⁴

3. 2. 4. Úroveň B2 (Vantage)

Odpovídá úrovni C pro testy ECL – středně pokročilý. Student na této úrovni by měl mít veškerou vidovou problematiku zvládnutou. Popis této úrovně jen dále uvádí, že by si měl student uvědomovat, že dokonavost přidává k lexikálnímu významu slovesa jistý významový rys navíc, například:

- mutace (přechod, změna):

„*Už jsem ten dopis napsal* (dopis přešel ze stavu nebytí do stavu bytí).

Určitě si tu knihu přečtu (ze stavu neznalosti celku té knihy se dostanu do stavu jejího poznání).

Děti se vrátili večer (stav jejich nepřítomnosti se změnil na přítomnost)...⁵⁵

Nedokonavé protějšky těchto sloves vyjadřují jen směřování ke konečnému stavu.

⁵⁴ Biscofofová, J. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Praha 2001, s. 327.

⁵⁵ Holub, J. a kol.: *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň B2*. Praha 2005, s. 302.

- omezenost (krátkost děje)

„*Chlapec bolestí vykřikl* (jednorázový děj).

Najednou jsme uviděli něco zvláštního (v jediném okamžiku jsme si to uvědomili).“⁵⁶

Nedokonavé protějšky těchto sloves vyjadřují děj v jeho progresi, nikoli jen bod.

V těchto dvou případech se jednalo o vidové dvojice, které se liší jen malým významovým rysem, jenž má perfektivum navíc. V případech, kdy je významový rozdíl mezi perfektivem a imperfektivem větší, už se nejedná o vidovou dvojici, ale o dvě různá slovesa, z nichž jedno je dokonavé a druhé nedokonavé (*jít – přijít*). Tato slovesa, stejně jako slovesa pouze imperfektivní, pouze perfektivní, obouvidová a slovesa, která tvoří vidovou dvojici ze dvou odlišných sloves (*vzít – brát*), by už měla být součástí jazykové kompetence studenta. Na úrovni B2 pak dochází už jen k navyšování počtu takovýchto sloves ve studentově slovní zásobě. Všechny zákonitosti vidového systému jsou předmětem popisu úrovně B1, úroveň B2 má spíše povahu doplňující a rozšiřující.

Na úrovni B2 už nejde o to, aby „*se studenti vyrovnávali s něčím, co je pro ně novinkou, ale jde daleko spíše o to, aby se uměli vypořádat s nástrahami každodenního života účinněji a přiléhavěji a aby byli méně závislí na svých omezených možnostech, zvláště co se týče slovní zásoby.*“⁵⁷

⁵⁶ Holub, J. a kol.: *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň B2*. Praha 2005, s. 303.

⁵⁷ Tamtéž, s. VII.

4 Analýza učebnic

V tomto oddíle bych se ráda věnovala analýze některých učebních materiálů používaných na Letní škole slovanských studií v Olomouci, v hodinách Czech for Eurocultural Studies (program EURO CULTURE) a v Intenzivním kurzu češtiny pro zahraniční studenty (program ERASMUS) na FF UP v Olomouci. Navíc jsem se rozhodla provést analýzu ještě jedné učebnice (Parolková, O. – Nováková J.: *Czech for Foreigners*), která se ve výše zmíněných programech používá spíše jen jako doplňkový materiál (zejména cvičení). V učebnicích budu sledovat pouze rozsah a hloubku prezentace vidové problematiky a pokusím se zhodnotit, zda ta která učebnice odpovídá požadavkům testů ECL.

4.1. **Bischofová, J. – Hasil, J. – Hrdlička, M. – Kramářová, J. :**

Čeština pro středně a více pokročilé

Učebnice vznikla pro výuku v Ústavu bohemistických studií FF UK a pro účely Letní školy slovanských studií v Praze, původně jako skriptum. Její součástí jsou také nahrávky textů a pracovní sešit. Velkou výhodou této učebnice je, že je rozdělená na tři části A, B, C – podle náročnosti. Učitel tedy může volit mezi větší či menší náročností, a přizpůsobovat tak výuku potřebám studentů.

První oddíl je komunikační, soustřeďuje se na práci s textem a rozšiřování slovní zásoby. Druhý se věnuje gramatice. Třetí oddíl je nastavbový, probírá látku, která je vhodná pro zahraniční studenty bohemistiky. Na konci učebnice je abecedně řazený česko-anglický slovníček, který považuji za velmi praktický, jelikož u každého slovesa najdeme nejen zkratku impf./pf., tedy příslušnost k jednotlivému vidu, ale v závorce uvedený vidový protějšek slovesa.

Jak již název napovídá, učebnice je určena středně pokročilým a pokročilým studentům českého jazyka. Na rozdíl od učebnice L. Holé však není v úvodu řečeno, které úrovni dle CEFR odpovídá, jelikož vyšla dříve než popisy jednotlivých jazykových úrovní pro češtinu. Na úrovni středně pokročilí (měla by odpovídat úrovni B2) se již předpokládá úplné zvládnutí vidu. Nicméně vidu, respektive jeho opakování, se *Čeština pro středně a více pokročilé* věnuje velmi podrobně, a nutno dodat i přehledně, již ve třetí lekci. Prezentace vidových rozdílů použitá v této učebnici koresponduje s přednáškou Milana Hrdličky (jenž je jedním z autorů učebnice) – *Jak vykládám cizincům aspekt*, již o několik

let později přednesl a poté zveřejnil ve sborníku AUČCJ, což vypovídá o tom, že se mu tento postup osvědčil.

Prvním krokem jeho prezentace je konstatování, že české sloveso má zpravidla dvě formy, které však mají stejný lexikální význam. Základní informace, jíž by si měl být student vědom, je, že perfektiva se pojí s pojmy ohraničenost, dokončenost, ucelenost, výsledek, zatímco imperfektiva vyjadřují průběh, pravidelnost a obvyklost, o výsledku či ukončenosti nic neříká. Dále pak také spjatost vidu s časem, tedy nemožnost perfektiv vyjádřit aktuální přezens. Autoři této publikace použili známé přirovnání Poldaufa a Šprunka⁵⁸, že perfektivum „fotografuje“ (děj jako rezultat) a imperfektivum „filmuje“ (děj jako proces).

Mimo protiklad dokonavosti a nedokonavosti připomíná i protiklad násobenosti a nenásobenosti, a to jak sloves imperfektivních – iterativ, tak perfektivních – distributiv. Nezmiňuje se však už, že i (nedokonavá) slovesa pohybu vyjadřují násobenost (*nosit, chodit*).

U perfektiv navíc upozorňuje na existenci tzv. mometálních sloves, která vyjadřují děj tak krátký, že se jeho začátek i konec uskuteční současně. Jejich vidový protějšek tak zákonitě musí vyjadřovat násobenost – sled několika velmi krátkých dějů za sebou (*cinkat*).

Podrobněji jsou zde popsána imperfektiva a několik z jejich možných funkcí:

- paralelnost dějů („*Až budu překládat ten článek, budu potřebovat slovník.*“)
- opakovanost („*Dvakrát týdně volala rodičům.*“)
- dlouhý/pomalý průběh („*Barvy se rychle střídaly.*“)
- vlastnost/schopnost („*V té době ještě nemluvila dobře česky.*“)
- snaha/záměr („*Hledám větší byt.*“⁵⁹)

Do věty s imperfektivním slovesem můžeme doplnit výrazy *stále, pořád* a většinou se můžeme zeptat otázkou *jak dlouho?*

Pro studenta je důležité vědět, že mnohdy záleží na něm, jestli užije imperfektivní nebo perfektivního tvaru slovesa, měl by si být však vědom toho, že tím daným tvarem vyjadřuje určitý postoj k ději, jak je vidět na Hrdličkově příkladu „*Přelož ten text* (důraz na výsledek děje), *ale překládej ho pečlivě* (důraz na způsob provedení děje).“⁶⁰

⁵⁸ Poldauf, I.; Šprunk, K. *Čeština jazyk cizí*. Praha 1968.

⁵⁹ Bischofová, J. – Hasil, J. – Hrdlička, M. – Kramářová, J.: *Čeština pro středně a více pokročilé*. Praha 1999, s. 7.

⁶⁰ Tamtéž, s. 38.

Přehled uvádí i anomálie vidového systému – slovesa pouze perfektivní, pouze imperfektivní i slovesa obouvidová. Rozsah uvedených sloves přesahuje úroveň B2 podle CEFR. Popis úrovně B2 přesně uvádí, na rozdíl od učebnice, s jakými slovesy těchto typů počítá. V učebnici se navíc vyskytují tato slovesa: „*chybět, vadit, obdivovat, souviset, obsahovat, předpokládat, důvěřovat* (= pouze perfektivní), *věnovat, darovat, padělat, absolvovat, promovat, argumentovat* (= obouvidová).“⁶¹

Zvláštní pozornost je věnována slovesům pohybu, přičemž se zdůrazňuje protiklad děje probíhající v určitém okamžiku (determinovaná) a děje opakujícího se, častého, neodehrávajícího se v určitém čase (indeterminovaná), dále pak také protiklad pohybu jedním určitým směrem (determinovaná) a pohybu neurčitým směrem, popřípadě pohybu opakovaného (indeterminovaná).

Navíc učebnice uvádí i několik dalších situací, kdy používáme ten daný člen vidové dvojice jako vyjádření záměrnosti/nezáměrnosti a s ní často spojené opakovanosti – perfektivum („*Pokaždé, když ji potkám, zčervenám a sklopím oči.*“⁶²) nebo zjišťování původce děje – imperfektivum („*Kdo psal ten dopis?*“⁶³). Dále pak také velice přehledně a jasně připomíná spjatost vidu a imperativu:

„a) imperativ imperfektivních sloves:

- kladný – trvání, opakování požadovaného děje (*Pomáhej mamince!*)
- výtko, napomenutí (*No tak dávej přece pozor, je to čerstvě natřeno!*)
- záporný – dlouhá, relativně stálá platnost zákazu (*Nemluv při jídle!*)

b) imperativ perfektivních sloves:

- kladný – rozkaz, příkaz, rada; mluvčí se dožaduje výsledku (*Řekni pravdu!*)
- záporný – varování, výstraha, upozornění na něco, k čemu by mohlo dojít náhodně, nezáměrně (*Pozor, nespadni do té jámy!*)

Povšimněte si, jak se pravidlo o kladném a záporném imperativu promítá do užití modálních sloves: *Měl bys mu to říct* (= *řekni mu to*). *Neměl bys mu to říkat* (= *neříkej mu to*).“⁶⁴

Tvoření vidových dvojic prefixací a sufixací se učebnice nevěnuje. Předpokládá se, že lexikální významy základních prefixů (uvedených v popisu úrovně B2) už student umí, proto zde autoři zvolili opakování pouze formou doplňovacího cvičení.

⁶¹ Bischofová, J. – Hasil, J. – Hrdlička, M. – Kramářová, J.: *Čeština pro středně a více pokročilé*. Praha 1999, s. 38.

⁶² Tamtéž, s. 39.

⁶³ Tamtéž, s. 39.

⁶⁴ Tamtéž, s. 38 – 39.

Za opakovací pasáží následuje osm cvičení různého typu: doplňovací, překladové – do mateřského/světového jazyka (v tomto případě je nutná dobrá znalost daného jazyka vyučujícím, v opačném případě by mohlo dojít k nežádoucímu chybnému pochopení učební látky), dále pak cvičení na vytváření vidových protějšků či tvoření vět s (in)determinovanými slovesy. Objevují se tu i úlohy na vyjádření současnosti nebo následnosti dějů či vysvětlování významů sloves v textu.

Poslední z uvedených cvičení považuji za velmi užitečné, neboť v této úloze mluvčí výběrem toho daného vidového tvaru vkládá do promluvy „něco navíc“. Například ve větě „*Zítřa odpoledne budu kupovat/koupím auto*“⁶⁵, perfektivum značí, že mluvčí má zřejmě auto vybrané a s velkou pravděpodobností si ho hodlá zítra dovést domů, zatímco imperfektivum může dát najevo, že ještě není zcela rozhodnutý pro určitý vůz, možná se koupě vůbec neuskuteční, protože imperfektivum se k výsledku děje staví neutrálně.

Čeština pro středně a více pokročilé je velmi dobře koncipovaná učebnice a díky tomu je aplikovatelná na více úrovní pokročilosti. Vidu se věnuje bohužel jen v jedné lekci, opakovací cvičení už dál v učebnici nenajdeme. K tomuto účelu slouží pracovní sešit.

Jelikož tři z jejích autorů, J. Bischofová, J. Hasil a M. Hrdlička, jsou současně spolutvůrci popisů úrovní B1 a B2 Společného referenčního rámce pro jazyky, dá se říct, že tato učebnice, ač vznikla před vytvořením zmíněných popisů, odpovídá (z hlediska vidové problematiky) požadavkům CEFR.

4.2. Bednářová, I.; Pintarová, M.: *Communicative Czech*

4.2.1. Bednářová, I.; Pintarová, M.: *Communicative Czech (Elementary Czech)*

Učebnici doplňuje ještě pracovní sešit a audionahrávka. Je to komunikačně zaměřená učebnice a klade si za cíl seznámit studenta s jazykem, který se používá v reálném životě, a rozvinout jeho komunikační kompetenci. Všechny lekce mají jednotnou strukturu. Na začátku je text a s ním spojené úkoly, poté následuje gramatická část a cvičení, na závěr pak doplňující aktivity, jež ověřují komunikativní dovednosti.

Až do deváté lekce pracuje učebnice jen s imperfektivy. Vid je spojen s prezentací budoucího času. Výklad je formou tabulky s čtyřiceti dvěma vidovými dvojicemi (včetně sloves pohybu), u nichž je třeba doplnit tvary 1. osoby singuláru v přítomném, minulém

⁶⁵ Bischofová, J. – Hasil, J. – Hrdlička, M. – Kramářová, J.: *Čeština pro středně a více pokročilé*. Praha 1999, s. 40.

a budoucím čase. Tento způsob učení se mi jeví jako efektivní, neboť si tak studenti lépe jednotlivé tvary zapamatují. Za tabulkou následuje kratičký oddíl, kde se student dozvídá o nepravidelných tvarech některých sloves (např. „*vzít – vezmu, říct – řeknu*“⁶⁶). V příloze na konci učebnice se nachází ještě doplnění výkladu, kde se pomocí mediačního jazyka – angličtiny – vysvětluje funkce perfektiv a imperfektiv:

„Imperfective verbs refer to actions or states going without limitation, in progress or being repeated. Past tense of perfective verbs always expresses completed action:

Přečetl jsem knihu.

(I read a book.)

Včera jsme navštívil rodiče.

(I visited my parents yesterday.)

Četl jsem knihu.

(I have read a book.)

Každý měsíc jsem navštěvoval

rodiče. (I have visited my parents every month.)

Perfective verbs refer to limited actions or states, they carry a sense of completion.

Imperfective verbs

Continuing action

Budu číst knihu.

Repeated action

Každý den bude škola končit ve dvanáct.

Perfective verbs

Completed action

Přečtu knihu.

One action

*Zítřka škola skončí v jednu.*⁶⁷

Z tohoto výkladu by si mohl cizinec zafixovat mylnou informaci, že opakovanost se pojí pouze s imperfektivy, ale i perfektiva mohou v jistém kontextu vyjadřovat opakovanost, např. *Vždycky když je mi smutno, vzpomenu si na tebe.*

Základní rozdíl mezi slovesy indeterminovanými a determinovanými je vysvětlen už v předcházející, osmé, lekci na slovesech *jít – chodit* a *jet – jezdit*. Poukazuje se, opět prostřednictvím angličtiny, na základní rozdíl, tedy určitý děj v určitém čase vs. opakovaný děj nebo děj v neurčitém čase. V příloze je pak ještě přehled tvarů těchto čtyř sloves ve všech třech časech. Úroveň A2 však počítá i s ostatními slovesy pohybu (*nosit – nést, vézt – vozit, vést – vodit, běžet – běhat, letět – létat*), ty už ale v učebnici nenajdeme. Dále se učebnice nevěnuje slovesům pouze perfektivním, obouvidovým a iterativům, se kterými počítá úroveň B1, čili úroveň mírně pokročilý uživatel jazyka.

⁶⁶ Bednářová, I. – Pintarová, M.: *Communicative Czech (Elementary)*. Praha 1995, s. 147.

⁶⁷ Tamtéž, s. 242 – 243.

V oddíle věnovaném imperativu se probírá kladný imperativ jak imperfektiv, tak perfektiv, záporný imperativ naopak pouze u imperfektiv. Jen formou poznámky je zmíněno, že můžeme použít záporný imperativ, chceme-li vyjádřit začátek a konec děje:

„If we want to express the beginning and the end of the action, we can use the negative perfective imperative: *Nesněž celou čokoládu!* (*Do not eat whole chocolate!*)“⁶⁸

Záporný imperativ však vyjadřuje spíše varování činitele děje, aby něco (omylem) neudělal. S citovaným vysvětlením tedy nelze tak zcela souhlasit. Učebnice by měla uvádět i funkce imperfektivního/perfektivního imperativu, nejen tvary jednotlivých sloves. Nicméně součástí popisu úrovně B1 je i záporný imperativ perfektiv.

Na tuto učebnici navazuje *Communicative Czech (Intermediate Czech)*, která by měla odpovídat úrovni středně pokročilý, to znamená úrovně B2. Po absolvování *Communicative Czech (Elementary Czech)* by měl být student na úrovni B2, což je, alespoň z hlediska vidové problematiky, nemožné. Aby byly požadavky pro testy ECL splněny, je nutné ještě další doplnění gramatického výkladu vyučujícím. Bylo by rovněž vhodné dát studentovi k dispozici tabulku s nejčastějšími prefixy a s vysvětlením jejich významu.

Za gramatickým výkladem v deváté lekci následuje několik cvičení různé povahy (doplňování, vymýšlení vět, multiple choice,...) na tvoření budoucího času, vidových dvojic, slovesa pohybu i na procvičování časové posloupnosti/paralelnosti dějů. V dalších lekcích se pak vyskytuje ještě několik cvičení zaměřených na vid.

Autorkou pracovního sešitu je I. Rešková. Povaha úloh je rozdílná, jednou se jedná o pouhé doplňování či výběr z možností, jindy o vymýšlení celých vět, přičemž může jít o dotváření dialogů nebo odpovědi na otázky či tvoření vět na zadaná slovesa. Devátá lekce obsahuje několik cvičení přímo na perfekтива – imperfektiva, dále je vid spíše součástí cvičení na budoucí/minulý čas nebo imperativ.

4.2.2. Bednářová, I.; Pintarová, M.: *Communicative Czech (Intermediate Czech)*

Učebnice navazuje na *Communicative Czech (Elementary Czech)*, svou strukturou jí odpovídá. Součástí učebnice je audionahrávka. Je určena mírně a středně pokročilým studentům.

Ač v prvním díle této učebnice nebyla probrána vidová problematika v plném rozsahu, v druhém díle nedochází k jejímu doplnění (až na prefixy, viz níže). Jak již bylo

⁶⁸ Bednářová, I. – Pintarová, M.: *Communicative Czech (Elementary Czech)*. Praha 1995, s. 169.

zmíněno, *Communicative Czech (Elementary Czech)* s iterativy, distributivy, pouze perfektivními a pouze imperfektivními slovesy nepočítá. Gramatický oddíl či jen stručnou poznámku představující tyto skupiny sloves nenajdeme ani v *Communicative Czech (Intermediate Czech)*. Nicméně některá slovesa těchto typů patří do slovní zásoby této učebnice.

Ve srovnání s popisem úrovně B1, tedy úrovně, které by měl student po dokončení prvního dílu dosáhnout, z pouze imperfektivních sloves chybí následující slovesa: *existovat, obsahovat, měřit, podobat se, lišit se, očekávat, milovat, bít, téct, hnát – honit, táhnout – tahat, vézt – vozit, letět – létat*, dále pak všechna slovesa pouze dokonavá a obouvidová, která CEFR pro úroveň B1 uvádí.⁶⁹

Stejně tak studentova znalost imperativu zůstává na stejné úrovni jako v prvním díle učebnice, tzn. ani v *Communicative Czech (Intermediate Czech)* neuvádí funkce záporného imperativu imperfektiv a perfektiv. Imperativ se ostatně vyskytuje jen v opakovacích cvičeních.

Problematika vidu se objevuje v několika cvičeních roztroušených po celé učebnici. Slovesa se často vyskytují ve vidových dvojicích, což je praktické, jelikož si tak student snáze fixuje oba vidové tvary slovesa. Ve slovníčku na konci lekce jsou vždy značena vidová charakteristika příslušného slovesa. Slovníček na konci učebnice uvádí oba tvary sloves vedle sebe.

Větší pozornost je věnována snad jen slovesům pohybu, přesněji řečeno slovesům *jet – jezdit, jít – chodit*. V učebnici najdeme přehled prefixů ve spojení s těmito dvěma dvojicemi sloves. Až na prefix *za-* přehled obsahuje všechny prefixy popisu úrovně B1. Na procvičení následuje několik úloh na doplňování prefixů nebo celých sloves do vět. Plánek centra Prahy dává prostor k využití celé řady prefigovaných sloves při určování směru atd. Učebnice je doplněna několika přílohami. Jedná se o texty se cvičeními a přehled vybraných jevů české gramatiky, samozřejmě také imperfektiv a perfektiv.

V pracovním sešitě se cvičení zaměřená pouze na vid objevují zřídka. Obvykle se vid opakuje spolu s časem (ostatně jako v mnoha jiných učebnicích). Za jedno z nejužitečnějších považují cvičení na odvozování slov, jelikož si takto studenti mohou zlepšit schopnost tvoření nových slov.

⁶⁹ Uvedená slovesa nejsou součástí slovní zásoby ani v druhém díle *Communicative Czech*.

„Vytvořte slovesa k substantivům, a to imperfektivní i perfektivní, pokud existují:

průvodce..... *výslovnost*.....
slib..... *překvapení*.....⁷⁰

Communicative Czech (Elementary Czech) probírá větší část vidové problematiky, která je navazujícím druhém díle *Communicative (Intermediate Czech)* rozšířena o některé další jevy, v podstatě se jedná jen o prefixy pojící se se slovesy pohybu a o znalost většího počtu imperfektiv a perfektiv. Rozsah učebnice *Communicative (Intermediate Czech)*, neumožňuje, aby byla složitá vidová problematika probrána v plném rozsahu.

4. 3. Holá, L. : New Czech Step by Step

New Czech Step by Step je komunikačně zaměřená učebnice češtiny na bázi angličtiny. Po dokončení poslední, dvacáté, lekce by měl student dosáhnout úrovně B1. Učebnice obsahuje doplňkové materiály – pracovní sešit, přílohu *Česká gramatika v kostce*, CD s nahrávkami textů a navíc zatím zcela ojedinělou pomůcku – on-line materiály⁷¹ k několika autorčiným publikacím. Na webových stránkách L. Holé, www.czechstepbystep.cz, najdeme informace k jednotlivým učebnicím, články, tipy na jazykové hry a aktivity a především manuál pro učitele ke čtyřem učebnicím.⁷² Učitel používající ve výuce *New Czech Step by Step* v manuálu najde množství různých doplňujících aktivit, nápadů, rad a materiálů na vytištění (cvičení, pexeso, tabulky, schémata...), ale také testů a zvukových nahrávek, které nejsou na CD.

Holá volí strategii používat co nejdéle imperfektivní slovesa. Perfektiva se (ve dvojicích s imperfektivy) v učebnici objevují ještě před samotným výkladem vidu, ale jak autorka vysvětluje v manuálu pro učitele (sedmá lekce): „*Perfektivní tvary studenti pouze pasivně vnímají, ale zatím je nepoužívají.*“⁷³ Nicméně i úroveň A1 doporučuje nejprve pracovat převážně jen s imperfektivy. Otázkou však zůstává, zda Holá k aktivnímu používání perfektiv nepřistupuje až příliš pozdě, ve dvanácté lekci.

Vid je, na rozdíl od většiny jiných učebnic, prezentován současně s minulým a budoucím časem (minulý i budoucí čas imperfektiv už studenti v této fázi ovládají). Pomocí mediačního jazyka – angličtiny – se vysvětluje, co vlastně čeština videm vyjadřuje. Autorka zdůrazňuje, že záleží na úhlu pohledu mluvčího – jestli děj vidí jako proces

⁷⁰ Rešková, I.: *Communicative Czech (Intermediate Czech). Workbook*. Praha 1999, s. 33.

⁷¹ <<http://www.czechstepbystep.cz>> [cit. 5. 2. 2008]

⁷² *New Czech Step by Step*, její německá verze *Tschechisch Schritt für Schritt, Czech Express I a II*.

⁷³ <<http://www.czechstepbystep.cz/cz/prouc/csman/csman.htm>> [cit. 5. 2. 2008]

nebo rezultat. Imperfektivními slovesy vyjadřujeme děje neomezené a/nebo opakované a perfektivními děje omezené. Holá používá osvědčenou pomůcku Poldaufa a Šprunka, že perfektivní sloveso „fotografuje“, zatímco imperfektivní „filmuje“. Poté následuje několik různých cvičení, kde by si studenti měli osvojit párování sloves do vidových dvojic a používání obou vidových tvarů v minulém čase.

V druhé části lekce se pozornost obrací na budoucí čas. Skutečnost, že přítomné tvary perfektiv vyjadřují budoucnost, Holá vysvětluje celkem jasně: „*As you know, perfective verbs view an activity as limited. If you are working on something in the present you cannot see the result or view the process as limited. Logically enough, perfective verbs do not have present tense forms. The forms of these verbs look like present forms (e.g. udělám, uděláš, udělá...) express future meaning (I will do/make, you will do/make, she will do/make...)*“.⁷⁴ Na procvičení je tu k dispozici několik úloh na doplňování a tvoření vět podle obrázků. V první i druhé části lekce je uveden tentýž článek, jednou v minulém a podruhé v budoucím čase, vždy s překladem do angličtiny. Tvary imperfektivní se překládají jako průběhový čas, tvary perfektivní jako čas prostý.

V on-line manuálu pro učitele najdeme v podstatě přípravu na celou hodinu, která by mohla vypadat například takto:

1) vstupní konverzace: zopakování imperfektiv

„*Jaké domácí práce děláte? Jaké práce dělá váš partner, rodiče, děti?*“⁷⁵

2) poslech článku: uvědomění si rozdílu proces vs. rezultat

Studenti řadí za sebe kartičky s imperfektivy, podle toho jak je slyší, při druhém poslechu k nim přiřazují i kartičky s perfektivními slovesy.

3) doplňování: samostatné aplikace nové látky

Studenti doplňují do vynechaná slovesa v tomtéž článku.

Samotný výklad vidu by mohl předcházet bodu 2. Učitel však může zvolit i metodu induktivní a nechat studenty, aby si rozdíl proces vs. rezultat sami z textu vyvodili.

Podrobnější informace k tvoření vidu najdeme v tzv. grammatical charts na konci učebnice. Přehled uvádí slovotvorné postupy prefixací a sufixací a nepravidelné tvoření. Perfektivizace se sufixací je tu zmíněna jen formou poznámky se dvěma příklady („*odpočívát – odpočinout si*“⁷⁶). U prefixace přehled neopomíná, že předpony, které dávají slovesu nový význam, následně vyžadují dotvoření odpovídajícího imperfektiva se stejným

⁷⁴ Holá, L.: *New Czech Step by Step*. Praha 2005, s. 128.

⁷⁵ <<http://www.czechstepbystep.cz/cz/prouc/csman/csman.htm>> [cit. 5.2. 2008]

⁷⁶ Holá, L.: *New Czech Step by Step*. Praha 2005, s. 233.

významem. Tvoření sekundárních imperfektiv je vysvětleno na slovesech vytvořených od *dělat* („*dodělat – dodělávat, nadělat – nadělávat, prodělat – prodělávat, ...*“⁷⁷). Proces sufixace se demonstruje jen pomocí *-ovat, -ávat* a *-nout* (přičemž poslední z uvedených vytváří sloveso perfektivní, ostatní vytváří imperfektivní). Ze sloves tvořených nepravidelně se tu uvádí jen „*brát/vzít* a *jíst/sníst*“⁷⁸. Skutečnost, že celá lekce je zaměřena pouze na vid, svědčí o tom, že se pochopení základní vidové problematiky věnuje nemalá pozornost. Holá se snaží složitou vidovou problematiku učit co nejzábavnější formou a vnést do celé věci logiku a systém.

K výkladu sloves pohybu a prefixů, které se s nimi nejčastěji pojí, se přistupuje v další lekci. Nejprve se studenti seznamují s prefixy pouze u sloves *jít* a *jet*, které znají z předešlých lekcí. Dá se říct, že tato lekce patří k nejzábavnějším v učebnici, jelikož se zde studenti učí prefixy názorně pomocí obrázků, hledají v plánu města, vysvobozují princeznu, vydávají se na cestu za pokladem (k tomuto článku existuje on-line nahrávka). Rozsah prefixů odpovídá úrovni B1. V on-line manuálu pro učitele si vyučující opět mohou vytisknout spoustu doplňujících aktivit – doplňovací cvičení, kvíz, příběh na rozstříhání na lístečky, které studenti následně mohou seřadit.

V druhé části lekce se přistupuje k rozdílu mezi indeterminovanými a determinovanými slovesy. Aby autorka předešla zbytečnému zatěžování studenta termíny, vymyslela si pojmy „long“ (indeterminovaná) a „short“ verbs (determinovaná) of motion. Determinovaná slovesa jsou zpravidla kratší než indeterminovaná a student si je touto cestou také lépe zapamatuje. „*Domnívám se, že pro začátečníky a nelingvisty je takové zjednodušení zcela přípustné a oprávněné, protože abstraktní lingvistické termíny jim nic neříkají a navíc anglické determined znamená něco jiného než v češtině.*“⁷⁹

Výklad obsahuje všechno podstatné, tedy že oba typy sloves jsou imperfektivní, liší se pouze tím, že determinované probíhá v určitém čase a prostoru, má určitý směr, zatímco indeterminované značí pohyb směrem neurčitým nebo opakovanost děje. Učebnice vynechává tři slovesa pohybu – *hnát, vést, táhnout*, které úroveň B1 uvádí. Tato slovesa jsou uvedena jen v on-line manuálu. Dále se učebnice nevěnuje iterativům, distributivům, slovesům pouze perfektivním, pouze perfektivním a obouvidovým, jenž jsou součástí popisu úrovně B1.

⁷⁷ Holá, L.: *New Czech Step by Step*. Praha 2005, s. 233.

⁷⁸ Tamtéž, s. 233.

⁷⁹ <<http://www.czechstepbystep.cz/cz/prouc/csman/csman.htm>> [cit. 5.2. 2008]

Závěrečná lekce, věnovaná imperativu, usiluje o to, aby si student osvojil, nebo lépe řečeno, aby se naučil nejpoužívanější imperativy a jejich tvoření. Imperativu se však nevěnuje do takové hloubky jako CEFR na úrovni B1, to znamená nerozvádí rozdíly mezi imperativem kladným a záporným u perfektiv a imperfektiv a jeho specifické funkce, například zákaz, varování, výtka... atd.

Ve slovníčku za každou lekcí i ve většině jednotlivých cvičeních se slovesa uvádějí v párech (na rozdíl od on-line slovníčku, kde jsou slovesa pouze označena imperf./perf.), vždy v pořadí imperfektivní/perfektivní.

K vidu se učebnice už v dalších lekcích nevrací ani formou cvičení. Každé lekci z učebnice odpovídá lekce v pracovním sešitu. Úlohy v pracovním sešitě jsou na stejném principu jako úlohy v učebnici, pokud možno zábavné a komunikačně zaměřené. Ani v tady nejsou žádné opakovací lekce, tudíž každý jev je procvičován (pokud se tedy bytostně nepojí s nějakým jiným jevem, jako například vid s časem) zejména v té lekci, ve které je probírán. Nicméně na stránkách www.czechstepbystep.cz najdeme dostatek aktivit ke každé lekci, stejně jako testy, které vždy shrnují několik lekcí.

4. 4. Parolková, O.; Nováková, J: Czech for Foreigners I. My good Czech Companion.

Součástí učebnice je audiokazeta s nahrávkami dialogů. Publikace obsahuje dostatek cvičení, proto už nemá samostatný pracovní sešit. Za velmi vhodné považuji přikoupit si k učebnici příručku *Česká slovesa. Czech Verbs in Practice*. Učebnice *Czech for Foreigners* je určena začátečníkům. Po jejím zvládnutí by se měl student dostat na úroveň mírně pokročilý, což odpovídá úrovni B1 podle CEFR (úrovni B podle ECL).

Každá lekce začíná několika dialogy a krátkým článkem, poté následuje gramatický oddíl – prezentace nové látky a cvičení na danou tematiku. Na konci každé lekce jsou nová slovíčka s překladem do angličtiny. Za velmi nepraktickou, a troufám si říct i neobvyklou, považuji skutečnost, že slovesa ve slovníčku nejsou uváděna ve vidových dvojicích, dokonce nenajdeme ani označení imperf./perf. Perfektiva jsou označena hvězdičkou až ve slovníčku, který se nachází na konci učebnice.

Učebnice používá mediační jazyk – angličtinu, ta se ovšem omezuje pouze na úvod, slovíčka a závěrečné tabulky, v nichž najdeme přehled vybraných gramatických jevů.

Slovesa jsou prezentována zcela ojedinělým způsobem. Každé sloveso (nebo několik najednou) se probírá jak v přítomném, tak v minulém čase zároveň. K budoucímu

času se student dostane až v desáté, závěrečné, lekci. Přesto se ale tvary sloves v budoucím čase objevují již dlouho předtím, než je budoucí čas probrán, a to jak v dialogích, tak ve cvičeních.

Například v lekci 5 se najdeme v dialogu 4: „*Odpoledne půjdu na nákup, a pak půjdu ještě do jazykové školy. Přijdu domů pozdě.*“⁸⁰ nebo v lekci 6, dialog 4: „*Prosím vás, řekněte, že volal inženýr Voráček. – Samozřejmě, vyřídím.*“⁸¹ Student dosud neví nic o budoucím čase, o rozdílu mezi imperfektivy a perfektivy, ani o specifičnosti sloves pohybu a (in)determinativnosti či imperativu. Podobné nesrovnalosti můžeme najít v celé učebnici.

Až v poslední lekci se student poprvé setkává s videm (tedy tvary imperfektivní i perfektivní se objevují již od 3. lekce, ovšem až v poslední lekci je podán určitý teoretický výklad vidu). Výklad se mi však jeví jako značně zjednodušený a omezený. Nejprve se stručně popisuje tvoření vidových tvarů prefixací a sufixací. Poté následuje dlouhý sloupec vidových dvojic. Učebnice uvádí předpony „*vy-, u-, na-, za-, pře-, po-, z-*“⁸² a přípony „*-ova, -et, -at, -áva*“⁸³, čili část předpon a větší část přípon, které uvádí CEFR na úrovni B1, které by se měl student po dokončení této učebnice dosáhnout. To ovšem není možné, jelikož je to lekce poslední. Tato publikace však vznikla mnoho let před vytvořením popisů pro češtinu podle CEFR, tudíž není nijak vázána na jejich kritéria.

Spjatost vidu s časem je vysvětlena velice stručně formou tabulky s poznámkou, že přítomný čas mají jen imperfektiva, ta tvoří čas pomocí *budu* + infinitiv, zatímco perfektiva vyjadřují budoucí čas tvary *vyperu, napíšu, přečtu, dám*.

„Přítomný čas	Minulý čas		Budoucí čas	
<u>IMPERF.</u>	<u>IMPERF.</u>	<u>PERF.</u>	<u>IMPERF.</u>	<u>PERF.</u>
<i>peru</i>	<i>pral jsem</i>	<i>vypral jsem</i>	<i>budu prát</i>	<i>vyperu</i>
<i>píšu</i>	<i>psal jsem</i>	<i>napsal jsem</i>	<i>budu psát</i>	<i>napíšu</i>
<i>čtu</i>	<i>četl jsem</i>	<i>přečetl jsem</i>	<i>budu číst</i>	<i>přečtu</i>
<i>dávám</i>	<i>dával jsem</i>	<i>dal jsem</i>	<i>budu dávat</i>	<i>dám</i> ⁸⁴

⁸⁰ Parolková, O. – Nováková, J.: *Czech for foreigners. My good Czech Companion*. Praha 1998, s. 46.

⁸¹ Tamtéž, s. 60.

⁸² Tamtéž, s. 116.

⁸³ Tamtéž, s. 116.

⁸⁴ Tamtéž, s. 117.

Pozitivní je, že zde jsou aspoň formou poznámky uvedena slovesa pouze imperfektivní a pouze perfektivní s několika málo příklady. Slovesa obouvidová tu však uvedena nejsou, byť by se při této příležitosti hodilo zmínit je také, kdyby ovšem učebnice odpovídala kritériím pro B1.

Opravdu nedostačující je výklad týkající se významového rozdílu mezi tvary perfektivními a imperfektivními. Omezuje se v podstatě jen na konstatování, že imperfektivum označuje nedokončený děj (což ostatně není tak zcela pravda, jelikož imperfektiva se staví k ukončenosti děje neutrálně a o zakončení nic nevypovídají) a perfektivum děj ukončený. Další aspekty (jako opakovanost či důraz na trvání vs. důraz na výsledek) jsou opominuty.

Kdy se který vidový tvar používá, se student nedozví (s výjimkou toho, že po fázových slovesech následují imperfektiva a po spojce *až* ve významu *after* perfektiva). Autorky této učebnice zřejmě nepovažovaly za nezbytné seznámit studenta s faktem, že pomocí vidových prostředků může čeština vyjadřovat děje, které probíhají na pozadí jiného děje, děje paralelní či probíhající postupně za sebou.

Výklad o slovesech pohybu (respektive jen některých z nich) je rozveden doslova do dvou řádků. Učebnice uvádí, že „rozdíl mezi slovesy: *jít – chodit, jet – jezdit, nést – nosit, vést – vodit, běžet – běhat* je přibližně stejný jako v angličtině mezi *I'm going – I go, I'm carrying – I carry, I'm taking – I take, I'm running – I run*.“⁸⁵

To je částečně pravda. Průběhový čas v angličtině skutečně vyjadřuje děj, který probíhá v tomto okamžiku. Takovýto děj můžeme v češtině vyjádřit determinovaným slovesem (*He is going to the park now. = Právě jde do parku.*). Děje obvyklé, opakované vyjádříme v angličtině časem prostým. V češtině v těchto případech užíváme sloveso indeterminované (*I go to the cinema once a week = Chodím do kina jednou týdně*). Mezi slovesy indeterminovanými a determinovanými je však ještě další zásadní rozdíl, a to takový, zda se jedná o pohyb určitým či neurčitým směrem, což už angličtina nevyjadřuje:

He is running in the wood. = Běhá po lese. (neurčitý směr)

X

I am running to the school, because I'm late. = Běžím do školy, protože mám zpoždění. (určitý směr)

⁸⁵ Parolková, O. – Nováková, J.: *Czech for foreigners. My good Czech Companion*. Praha 1998, s. 118.

Z toho jasně vyplývá, že rozdíl mezi *jít – chodit, běžet – běhat, ...* se nedá přirovnávat k rozdílu mezi *I'm going – I go, I'm running – I run, ...* Takový výklad je, podle mého názoru, nesprávný a studenta by v lepším případě jen zmátl.

Jelikož gramatiku této lekce tvoří nejenom vid, ale také budoucí čas, imperativ, kondicionál, lokál plurálu zájmen, podstatných a přídavných jmen, nemůže se vid důkladně v následujících úlohách procvičit. Výklad o imperativu rovněž není příliš rozsáhlý, student se naučí imperativ pouze tvořit, na spojitost tohoto jevu s videm není brán zřetel. Výše zmíněná cvičení jsou většinou doplňovací nebo drilová. V dalších úlohách se vid procvičuje současně s časem, jedná se o překlad cvičení z minulého času do budoucího nebo o vytváření obdobných vět podle vzoru.

„*Včera jsem napsal dopis. – Já ho napíšu zítra.*
Včera jsem psala dopis. – Já ho budu psát zítra.
Včera jsem si koupil letenku. – Já si ji koupím zítra.“⁸⁶

Nejužitečnější se mi jeví úloha na procvičení sloves pohybu, v níž má student možnost myslet, a ne jen napodobovat vzorec a memorovat.

„*a/ jet – jezdit: 1. Paní Dvořáková...každý týden na chatu. 2. Umiš...na kole. 3. Petr teď...k rybníku. 4. Každé prázdniny děti... k babičce na venkov. 5. Zítra...Monika na hory.*“⁸⁷

4.4.1. Parolková, O.: Česká slovesa . Czech Verbs in Practice. Studijní pomůcka pro kurzy češtiny pro cizince

Publikace původně vznikla ještě před vydáním *Czech for Foreigners*, její druhé upravené vydání se však stalo pomůckou k učebnici. Je zde přehledně zpracován systém slovesných tříd. Slovesa jsou uváděna vždy nejprve v přítomném a posléze v minulém čase. Vysvětlení budoucího času najdeme až v poslední lekci, na třech řádcích. Za prezentací každé třídy následuje několik cvičení. Stejně jako v *Czech for Foreigners* se ve cvičeních se objevují tvary dokonavé i nedokonavé, přestože se k prezentaci vidu přistupuje až v poslední lekci.

Například u páté skupiny (typ *tiskne, mine, začne*) je úkolem studenta tvořit věty podle vzoru. Ovšem tímto vzorem je imperfektivum, zatímco všechna ostatní slovesa ve cvičení jsou perfektivní, což se mi jeví jako poněkud nelogické.

„Vzor *a/ tisknout pozvánky*

S1 *Tisknu pozvánky.*

S2 *Já je taky tisknu.*

⁸⁶ Parolková, O. – Nováková, J.: *Czech for foreigners. My good Czech Companion*. Praha 1998, s. 121.

⁸⁷ Tamtéž, s. 123.

vytisknout dopis, stisknout zvonek, zvednout kufr, vypnout televizi, zapnout rádio, odemknout byt, zamknout dveře, vytáhnout klíč, zapnout si kabát... “⁸⁸

Učitel by tedy musel před zadáním tohoto cvičení upozornit, že existují také slovesa perfektivní (na jejichž výklad student dosud ani v učebnici, ani v této pomocné publikaci nenarazil), a vysvětlit, že přítomné tvary těchto sloves nevyjadřují přítomnost, ale budoucnost. Domnívám se, že informaci o tom, že se česká slovesa dělí na perfektivní a imperfektivní, nelze sdělit jen tak mimochodem mezi procvičováním.

Zdá se mi zcela nepochopitelné, že by studenti měli memorovat a poté používat perfektivní tvary sloves, aniž by věděli o jejich významu a způsobu užití. Proto nezbývá nic jiného, než aby vyučující ještě předtím, než narazí na první cvičení s perfektivy (což znamená vlastně už u 1. skupiny sloves), odkázal studenty na konec této publikace a tuto látku aspoň částečně osvětlil, jelikož v opačném případě by mohlo dojít k tomu, že by student mohl začít používat tvary typu *zavolám Petrovi* a domnívat se při tom, že vyjadřuje přítomný čas.

Na rozdíl od učebnice jsou v této publikaci rozpracována slovesa pohybu. Není tu opomíjena skutečnost, že determinovaná slovesa probíhají v určitém čase a prostoru, zatímco indeterminovaná neprobíhají v určitém čase ani prostoru. Dále je také krátce zmíněno tvoření budoucího času těchto sloves. Za výkladem následují doplňovací cvičení na všechny dvojice sloves pohybu a dvě cvičení na budoucí a minulý čas těchto sloves.

Výklad vidu se málo liší od toho v učebnici. Navíc *Česká slovesa. Czech Verbs in Practice* přinášejí jen přehled předpon, přičemž u každé z nich je uveden její základní význam. Přehled nejprve uvádí slovesa pohybu:

„ *jít – vyjít* = imperfektivní sloveso > perfektivní sloveso

aa/ U sloves pohybu jsou to hlavně tyto předpony s těmito významy:
dojít = do konce, do cíle; *obejít* = kolem dokola; *odejít* = pryč; ...

ab/ U ostatních sloves jsou to hlavně předpony s těmito významy:

na- nahromadit určité množství: *nasbírat, natrhat, nakrájet, napsat, napočítat, naplnit...*

o- změnit, zlepšit kvalitu: *osladit, osolit, okořenit, opepřit, obarvit, ozdobit, ošetřit (ránu), oloupat, očistit, ...* “⁸⁹

⁸⁸ Parolková, O.: *Česká slovesa. Czech Verbs in Practice. Studijní pomůcka pro kurzy češtiny pro cizince.* Praha 2001, s. 26.

Rozsah prefixů splňuje požadavky pro úroveň B1 podle CEFR. Pouze formou poznámky je zmíněna existence sekundárních imperfektiv:

„Předpony a přípony se mohou kombinovat:

Srov. : *koupit – kupovat – nakoupit – nakupovat; jít – vyjít – vycházet.*⁹⁰

Cvičení, která následují, jsou převážně jednoho typu, a to tvoření vět podle vzoru, zaměřené na tvoření vidových dvojic nebo budoucího/minulého času. Úlohy jsou založeny většinou na metodě drilu (S1 = student 1, S2 = student 2).

„S1 *Když přišel, šel hned spát.*

S2 *Až přijde, půjde hned spát.*

*Když to uviděl, hned se rozhodl. Když si lehl, hned usnul. Když dostal řidičský průkaz, hned si koupil auto. Když jsem uklidila, dala jsme si kávu...*⁹¹

Několik cvičení je však i doplňovacích, kde má student vybrat vhodný prefix nebo tvar slovesa (perfektivní/imperfektivní). Některá cvičení jsou založená na principu: jeden student něco řekne a ostatní studenti mu na to sborově odpoví nebo mechanicky opakují větu, kterou tento student řekl. Podle mého názoru není tento způsob výuky velmi účinný, může vést k bezmyšlenkovitému opakování. Takto nabyté informace obvykle v paměti dlouho nezůstanou.

K této příručce bych ještě ráda poznamenala, že odporuje jedné ze zásad dobrého učitele (seznam takových zásad uvádí na základě svých zkušeností např. Lída Holá⁹²) v tom smyslu, že se obsahuje komentáře typu „**Very bad news!**“⁹³ u tvoření vidových dvojic či „**Osoba: (Person) Bad news – special endings for each form!, Vid: (Aspect) The worst news- With all the verbs!!!**“⁹⁴ Naopak pozitivní komentáře se tu objevují také, to však nijak nemění demotivující charakter komentářů negativní povahy.

⁸⁹ Parolková, O.: *Česká slovesa. Czech Verbs in Practice. Studijní pomůcka pro kurzy češtiny pro cizince.* Praha 2001, s. 45.

⁹⁰ Tamtéž, s. 46.

⁹¹ Tamtéž, s. 51.

⁹² < <http://www.czechstepbystep.cz/cz/prouc/csman/csman.htm> > [cit. 12. 2. 2008]

⁹³ Parolková, O.: *Česká slovesa. Czech Verbs in Practice. Studijní pomůcka pro kurzy češtiny pro cizince.* Praha 2001, s. 45.

⁹⁴ Tamtéž, s. 6.

5 Metody výkladu vidu

Jak již bylo zmíněno, vidová problematika patří k neobtížnějším jevům české gramatiky. Zejména studentům neslovanského původu způsobuje potíže. Milan Hrdlička ve svém článku *Jak vykládám cizincům aspekt* uvádí, že „jednotný a jednoduchý návod, jak z lingvodidaktického hlediska úspěšně (tedy mimo jiné srozumitelně, výstižně, naučitelným způsobem) prezentovat aspekt patrně neexistuje.“⁹⁵ Vidová problematika je rozsáhlá, rozhodně nejde probrat najednou. Někteří autoři učebnic se snaží „nepohodlného břemene“ – vidu – zbavit tak, že látku zjednoduší (např. imperfektivum – děj nedokončený, opakující se vs. perfektivum – děj ukončený). Takto můžeme postupovat snad jen na samém začátku, a jen za předpokladu, že další aspekty spojené s videm budeme odhalovat postupně. Mnohé učebnice tak, ale nečiní, naopak podají pouze simplifikovaný výklad a dále se k vidu nevracejí. Hrdlička dochází k závěru, že „zdařilost výkladu aspektu závisí velkou měrou na vyučujícím, protože učebnicové pojednání o slovesném vidu je až na ojedinělé výjimky problematické a nezřídka nevyhovující.“⁹⁶

5. 1. Lída Holá

Strategii prvotní simplifikace vidu volí Lída Holá, autorka učebnice *New Czech Step by Step*. „České sloveso představuji komplexně, v jeho 'dvojedinosti' (jako imperfektivní/perfektivní) co nejdříve, tedy již v pasážích o přítomném čase - ovšem s tím, že po určitou časově omezenou dobu (až několik měsíců podle intenzity výuky) preferuji užívání slovesa nedokonavého.“⁹⁷ Autorka se ve svém článku *K metodice výuky vidu*, ze kterého pochází předchozí citace, odvolává na zkušenosti z praxe, které prokázaly, že začátečníkům stačí používat pouze imperfektiva, zatímco perfektiva studenti pouze vnímají. „Podle mého názoru lze spíše přijmout (a postupně odstranit), když student použije gramaticky správný tvar nedokonavého slovesa tam, kde by Čech raději použil tvar dokonavý, než když kontaminuje vidy tvarově, jak k tomu často dochází při současné výuce obou podob budoucího času (budu udělat/budu udělám).“⁹⁸ Hrdlička zaujímá opačný

⁹⁵ <<http://www.auccj.cz/jakvykladamcizincumaspekt.htm>> [cit. 29.7. 2007]

⁹⁶ Tamtéž

⁹⁷ <<http://www.czechstepbystep.cz/cz/prouc/index.htm>> [cit. 28.2. 2008]

⁹⁸ Tamtéž

postoj a varuje před nebezpečím, že se studenti naučí špatné tvary, které mohou být v budoucnu těžko odnaučitelné.

Holá dále poukazuje na skutečnost, že se vid v učebnicích češtiny pro cizince často probírá současně s budoucím časem, což může zejména studenty, kteří se s videm dosud nesetkali, vést k mylnému přesvědčení, že se je vid primárně spojen s budoucím časem, a tím znesnadňovat pochopení skutečné funkce vidu. S tímto názorem plně souhlasím, většina učebnic, se kterými jsem se měla možnost seznámit, volila tento způsob. Zřejmě z toho důvodu, že v budoucím čase je rozdíl mezi perfektivy a imperfektivy nejvíce patrný.

Oba zmínění lingvisté (a autoři učebnic) se však shodují na jednom, že ani oni sami neznají ideální způsob, jak vid prezentovat. Holá prosazuje metodu Poldaufa a Šprunka (viz výše), tedy proces vs. rezultat, což by (podle Holé) mělo postačit studentům na úrovni B1 (pro potřeby ECL je to však nedostačující, viz 4.4.). Učebnice pro pokročilejší studenty autorka nevydala.

5. 2. Milan Hrdlička

Hrdlička ve výše zmíněném článku představuje svou postup při výkladu vidu. Nutno dodat, že následující prezentaci používá ve výuce pokročilých bohemistů. Hrdlička rovněž přijímá metodu Poldaufa a Šprunka (viz výše).

„Imperfektivní slovesa:

- aktuální prézens: *Alena se teď učí německy.*
- aktualizující role: *Pamatuju si, jak jsem mu tu knihu půjčoval.*
- děje neaktuální, ale pravidelné, obvyklé: *Alena se učí německy.*
- kulisa jiného děje: *Když jsem se díval na televizi, zazvonil telefon.*
- paralelní děje: *Když snídám, poslouchal rádio.*
- vyjadřují schopnost, vlastnost: *Skvěle vaří.*
- vyjadřují cíl, záměr, snahu: *Bratr hledá byt.*
- děje rozvláčné, pomalé: *Každé ráno vstávám v 7 hodin, oblékám se, snídám...*
- děje ukončené (důraz na autorství): *Ten obraz maloval slavný malíř.*

- zákaz, výzva (záporný imperativ): *Neříkej to! Nevyhazuj ty knihy!*
- nejistý postoj k úspěšnému završení děje: *Zítřej dělám zkoušku z morfologie.*
- rozložitelnost činností na fáze: *Budete si brát ještě něco k jídlu?*
- užití po fázových slovesech: *Přestává pršet.*

Perfektivní slovesa:

- děj ojedinělý: *Každý den se vrací v šest, ale dnes se vrátí až v devět.*
- posloupnost dějů: *Dopil kávu, zaplatil, oblékl se a odešel.*
- vyjadřují (ne)schopnost: *Přeloží i obtížné texty. Sám si nic neuvaří.*
- děje rychlé dynamické: *Každé ráno vstanu, obleču se, nasnídám se...*
- zákaz (kladný imperativ): *Řekni to!*
- varování (záporný imperativ): *Nevyhod' ty knihy!*
- jistý postoj k završení děje: *Zítřej udělám zkoušku z morfologie.*
- děj jako celek: *Vezmete si ještě něco k jídlu?*
- děj nechtěný, spontánní: *Tady vždycky upadnu/uklouznu.*
- děj se dostavuje v každém jednotlivém případě: *Kdykoli něco potřebuju, zavolám mu.*⁹⁹

Hrdličkova prezentace je velmi komplexní a názorná. Podle mého názoru se s ní dá dobře pracovat. Nemusíme přeci představit celou prezentaci najednou. Můžeme začít s nejdůležitějšími protiklady perfektiv a imperfektiv. Až si studenti látku dostatečně osvojí, můžeme začít přidávat další.

5. 3. Laura A. Jandová

Pokusem o vykročení ze „světa abstraktních pouček“ je koncepce americké lingvistiky L. A. Jandové.¹⁰⁰ Ve studiích *A Metaphor for Aspect in Slavic*¹⁰¹ a *A metaphor in search of a source domain: the categories of Slavic aspect*¹⁰², přirovnává perfektiva

⁹⁹ <<http://www.aucej.cz/jakvykladamcizincumaspekt.htm>> [cit. 29.7. 2007]

¹⁰⁰ V současné době pracuje pro Ústav slovanských, euroasijských a východoevropských studií v Severní Karolině (Center for Slavic, Euroasian, and East European Studie, University of North Carolina at Chapel Hill), zároveň také v Norsku vyučuje ruskou lingvistiku (University of Tromso). Oficiální stránky L.A. Jandové: <http://hum.uit.no/lajanda>

¹⁰¹ <<http://hum.uit.no/lajanda/mypubs/mypubs.html>> [cit. 15.2. 2008]

¹⁰² Tamtéž

k pevným látkám (kámen, židle) a imperfektiva ke kapalinám/proměnlivým látkám (písek, voda). Základním poznatkem její koncepce je, že „čas je prostor“ a děj (akce) je „materiál“, který v něm zaujímá své místo. Její práce se zabývá především ruským slovesným videm, Jandová však uvádí také srovnání s jinými slovanskými jazyky, češtinu nevyjímaje. Koncepci L. A. Jandové uvádím v základních bodech, v nichž se ruský slovesný vid shoduje s českým. Pevné látky a kapaliny zaujímají určité místo v prostoru, stejně jako děje v čase. Podle Jandové pevné i kapalné substance mají tři druhy vlastností: vnitřní (inherent properties), vzájemné působení (interactional properties) a působení na člověka (human interactional properties).

1) Vnitřní vlastnosti

A. Okraje

Na rozdíl od vody má kámen své okraje. Stejně tak perfektiva implikují začátek a konec, imperfektiva se k ukončenosti děje staví neutrálně.

B. Tvar

Kámen má určitý tvar, naproti tomu voda je beztvářá, vyplňuje celý prostor, ve kterém se nachází.

Perfektiva trvají určitou dobu, imperfektiva trvají neurčitě dlouho, dá se říct, že také vyplňují celý prostor. Z toho vyplývá, že tzv. slovesa momentální, která vyjadřují akci, která má vždy svůj začátek a konec, nemohou být imperfektivní.

C. Spojitost

Pevná látka je jedinečná věc. Když rozbijeme židli, nevzniknou dvě židle, výsledná věc se neshoduje s výchozí. Naproti tomu, když rozdělíme hromadu písku na dvě části, výsledkem jsou dvě stejné věci, které se shodují s výchozí substancí.

Perfektivem vyjádříme jedinečnou akci, imperfektivem akci obvyklou (někdy složenou z více dějů).

D. Počitatelnost

Voda nebo písek je na rozdíl od kamenů nepočitatelná. Když ale vodu rozlejeme do nádob, je možné nádoby spočítat.

Děje vyjádřené imperfektivy nelze spočítat, pokud je neohraničíme časovými údaji.

E. Schopnost téct/proudit

Když na stůl postavíme kámen, nezaznamenáme žádný pohyb. Substance jako písek nebo voda však mají dvě možnosti – buď mohou stát (voda ve sklenici) nebo téct (lejeme vodu do jiné sklenice).

Stejně slovesa vyjadřující pohyb mohou být jen imperfektivní. Pohyb tedy může prostě existovat (voda ve sklenici – indeterminovaná slovesa) nebo proudit určitým směrem (přelévání vody – determinovaná slovesa).

F. Prostupnost

Voda i písek jsou prostupné, je možné do nich vložit ruku. Kámen je neprostupný, nemůžeme se do něj ponořit a prozkoumat ho zevnitř.

Paralelu s aspektem lze vidět v neschopnosti perfektiv vyjádřit přítomnost, nemůžeme je prozkoumat zevnitř, vnímáme je jako uzavřené celky. Imperfektiv užíváme také v historickém přítomku, kde se jakoby vnořujeme do minulého děje.

G. Konverze

Pokud rozdrťme kámen, vznikne prášek, naproti tomu voda může zmrznout a vytvořit pevný led.

Perfektivum lze stejně tak imperfektivizovat pomocí sufixace, vzniknou tím opakované nebo neukončené akce. Imperfektivum můžeme prefixací perfektivizovat, a tím ho časově ohraničit a připsat mu příznak ukončenosti.

2) Vzájemné působení

H. Slučitelnost

Písek s vodou sloučit lze, dvě pevné látky (kameny) sloučit nelze. Naproti tomu lze kapalinou/pískem pevnou látku obklopit.

Zatímco dva děje vyjádřené imperfektivy mohou probíhat současně, děje vyjádřené perfektivy mohou probíhat jen jeden po druhém. Stejně jako je možné hodit do vody/písku kámen, lze imperfektivní děj přerušit dějem perfektivním.

I. Dynamičnost

Jít po kamenné cestě je bezpochyby mnohem snazší a rychlejší než se brodit vodou.

Ve vyprávění perfektiva děj urychlují, imperfektiva děj zpomalují.

J. Nápadnost

Když do písku hodíme kámen, bude právě on působit jako nejnápadnější prvek vystupující z pozadí.

Pokud sloučíme dva děje, děj vyjádřený imperfektivem bude tvořit pozadí děj vyjádřeného perfektivem

3) Působení na člověka

K. Stabilita

Pevná sněhová koule značí úspěšné ukončení děje, výsledek a stabilitu. Rozteklá sněhová koule znamená zmar, zničení výsledku. Perfektiva vyjadřují děj, který dosáhl výsledku, imperfektiva mohou na druhou stranu značit, že akce nebyla ukončena nebo se nezdařila.

Autorka koncepce doporučuje pro potřeby začátečníků používat jen body A – H, zbývající body jsou určeny spíše pro pokročilejší skupiny. Věřím, že by její pojetí vidové problematiky, které vychází také z prací jiných lingvistů, mohlo pro svou názornost vést ke snadnějšímu pochopení této látky.

6 Praktická část

V této části se budu věnovat svým poznatkům z testů (viz 9.1.), které jsem předložila studentům Letní školy slovanských studií v Olomouci, studentům programů EURO CULTURE (seminář Czech for Eurocultural Studies) a ERASMUS (seminář Intenzivní kurz češtiny pro zahraniční studenty). Jednalo se úrovně pokročilí a středně pokročilí. Všichni testovaní studenti již měli předešlou znalost vidu.

Je velice těžké dělat závěry závažnější povahy, jelikož nelze zjistit, jak přesně a v jakém rozsahu byl studentům vid prezentován v té dané instituci, kde se učili česky.

Až na první skupinu (středně pokročilí) jsem měla možnost účastnit se nejméně jedné vyučovací hodiny testovaných studentů. Byla jsem tak svědkem jejich nepřipraveného ústního projevu a mohla jsem si všimnout, jak často, zda-li vůbec, chybují ve vidu v běžném hovoru, když se na tento jev nesoustředí tak, jako vyplňování testů zaměřených zcela jen na tuto problematiku. Součástí jedné z hodin v každé skupině bylo opakování vidu. Nezřídka se ukázalo, že některé aspekty týkající se vidu, byly i pro velmi pokročilé studenty zcela novým poznatkem. Jednotlivé semináře, ve kterých jsem testy získala, jsem si pracovně pojmenovala A, B, C.

6. 1. Středně pokročilí A

Původ studentů: Německo, Rakousko, Japonsko, Anglie, Švýcarsko, Belgie

Překvapivým zjištěním pro mě bylo, že hůř dopadli studenti z Německa než z Japonska. Až na jednu výjimku z testů vyplynulo, že studenti nerozumí jen něčemu z komplikované vidové problematiky, v tomto případě u této skupiny jasně vítězí protiklad determinovaná – indeterminovaná slovesa.

Ukázka cvičení: „*David je vášnivý sportovec. Než (jde/půjde) ráno do školy, obvykle (běhá/běží) v parku.*“

Každý student udělal nejméně jednu v chybu ve cvičení zaměřeném na tento jev. Někde se dokonce objevilo tolik chyb, že mě to vede k názoru, že daný student v této oblasti nemá jasno a spíše tipoval. V poslední (IX.) úloze testu zaměřeném opět na determinovanost někteří studenti určili slovesa přesně naopak, determinované jako

indeterminované a vice versa. Naopak ve cvičení testující prostě-vidové předpony byla úspěšnost stoprocentní.

Vedle prostě vidových předpon studenti velmi dobře rozumí (až na výjimky) také protikladu časové posloupnosti dějů/ paralelnost dějů.

Stejnou úspěšnost mělo i cvičení testující, zda studenti chápou dokončenost a jistotu vázící se na perfektivní slovesa a neutrálnost imperfektiv. Cvičení se stejným zaměřením (VII.) ovšem dopadlo o poznání hůř. Téměř všichni studenti označili jako plán do budoucna pouze imperfektivní sloveso (*budu péct*), avšak perfektivní (*upeču*) už ne. Dva studenti úkol vůbec nepochopili.

Velmi problematickým se jeví i cvičení na spojování předpon se slovesy (VIII.). Někteří postupovali opatrně a pospojovali jen několik dvojic, kterými si byli jistí, jiní se mě snažili přesvědčit, že všechna slovesa lze spojit se všemi předponami. Nutno uznat, že tohle cvičení je z celého testu nejtěžší, je vázáno na znalost významu daných předpon a na tvoření slov.

U dvou testů (studenti z Německa a Rakouska) jsem narazila na zajímavý jev. V prvním cvičení, kde měli odpovědět na otázku „*Jak často chodíš do kina?*“ nezaškrtnli správnou odpověď „*Chodívám tam jednou týdně*“, a ani žádnou jinou z odpovědí, místo toho shodně připsali svou vlastní možnost „*Chodím tam jednou týdně*“. Pravděpodobně proto, že tvary se sufixem *-va-* vůbec neznají. Jejich odpověď není nesprávná, protože obě slovesa – *chodím* i *chodívám* – vyjadřují násobenost. Rozdíl spočívá v tom, že *chodím* může být i aktuální, zatímco *chodívám* nemůže. Ve prospěch těchto studentů mluví také fakt, že v tomto smyslu je tvar *chodím* častější než *chodívám*. Jejich komunikativní kompetence neznalostí tvarů se sufixem *-va-* tedy nijak zvlášť neutrpěla, a o to jde Společnému referenčnímu rámci pro jazyky především.

6. 2. Pokročilí A

Původ studentů: Itálie, Slovensko, Ukrajina, Anglie, Francie, Maďarsko

Na rozdíl od předešlé skupiny, neměla tato problémy se slovesy pohybu. Polovina studentů však opět udělala chybu ve cvičení VII., kde jako plán do budoucna označili pouze imperfektivní *budu péct*, nikoli však perfektivní *upeču*.

Paradoxně větší potíže působily studentům prostě vidovové předpony. Toto zjištění mě opravdu překvapilo, neboť jsem vybrala slovesa frekventovaná (*dělat, čekat, vidět,*

vydělat), která by měla figurovat v aktivní slovní zásobě i studenta nižší úrovně. Nejenom, že často označili nesprávnou odpověď, ale často se i snažili připsat domnělý význam slovesa, např. studentka z Maďarska ke slovesu *vydělávat* připsala, že to znamená „ještě častěji než *vydělávat*.“ Domnívala se zřejmě, že s narůstajícím počtem sufixů *-va-* roste násobenost.

Problémové cvičení VIII., tedy spojování sloves s prefixy, nečinilo tentokrát žádné velké potíže. Schopnost správně pospojovat dvojice svědčí o určité zběhlosti v tomto směru. Kreativita studentů opět přesáhla moje očekávání. Objevila se dokonce i neexistující spojení typu „*odvzít, předhořet...*“ stejně jako u předešlé skupiny.

6. 3. Pokročilí B

Původ studentů: Německo, Itálie, Nizozemí, Francie

Studenti této skupiny byli na velice vysoké jazykové úrovni. Jejich čeština byla plynulá a ani při soustředném poslechu jejich mluveného projevu během vyučování jsem nezaznamenala žádné chyby závažnějšího rázu. S testy si poradili velice dobře. Ve cvičení na determinativnost se dopouštěli průměrně jedné chyby. V této skupině, jako jedině, se podařilo správně vyplnit cvičení VII., tedy označili za plán do budoucna oba dva členy vidové dvojice *budu péct – upeču*. Problémy se vyskytly snad jen ve cvičení VIII., kde se na rozdíl od předcházející skupiny chovali „poměrně zdrženlivě“ a spojili jen minimální počet prefixů a sloves, ale i tak se dopustili několika chyb. Přesto bych však všechny studenty této skupiny ohodnotila nejlepší známkou.

6. 4. Pokročilí C

Původ studentů: Polsko, Slovinsko, Ukrajina

V případě této skupiny se jednalo o velmi pokročilé mluvčí převážně z Polska, z nichž někteří byli dokonce studenty bohemistiky. V jejich ústním projevu se objevovaly jen ojedinělé chyby nevidové povahy (většinou se jednalo o deklinaci).

V testech se dopouštěli (až na výjimky) většinou 1 – 2 chyb a to shodně ve cvičení VII., kdy zapomněli jako plán do budoucna (stejně jako v předcházejících skupinách) označit i dokonavé sloveso *upeču*. Chyby ve cvičení VIII., spojování předpon se slovesy,

byly spíše individuální povahy. Jen u několika studentů se vyskytlo větší množství chyb, ostatní, kterých však byla většina, zvládli toto cvičení bez jediné chyby.

Zajímavostí této skupiny je, že se téměř všichni udělali jednu specifickou chybu v jednom určitém cvičení, a to konkrétně v úloze II., když z možností *jde/půjde* shodně vybrali sloveso v budoucím čase *půjde* místo správného *jde*.

„*Než (jde/půjde) ráno do školy, obvykle (běhá/běží) v parku.*“

Celkově jsou výsledky této skupiny téměř perfektní. Jedinou výjimkou je student ze Slovinska, který chyboval v šesti cvičeních z devíti. Dopustil se všech chyb, které jsem zmínila v souvislosti s touto skupinou, navíc také zaměnil slovesa *létat* a *letět* v posledním cvičení, v determinovanosti pak chyboval ještě třikrát ve cvičení II. Schopnost tohoto studenta tvořit vidové dvojice je zřejmě spíše pasivní. K tomuto závěru jsem došla poté, když ve cvičení VII., u kterého nepochopil, že má pouze vybrat jednu z možností a, b, c (např. *dělat*- a) *udělat*) k danému slovesu, se snažil ke každému z uvedených sloves vymyslet vidový protějšek. Výsledkem je řada neexistujících tvarů, která nedává žádný smysl, jako například *dodělat – dodát, dočkat se – dočekat se, závidět – závidit, nevidět – nevidit*.

Z mého nepříliš rozsáhlého výzkumu vyplynulo, že většina studentů mluví vedle své mateřštiny a češtiny jedním až třemi dalšími cizími jazyky, přičemž číslo tři převládá. Nejméně chyb se dopouštěli studenti hovořící (kromě češtiny) dvěma až třemi cizími jazyky, nejvíce chyb naopak dělali studenti ovládající pouze jeden nebo žádný jiný cizí jazyk. Je třeba vzít v úvahu, že k tomuto závěru jsem došla smícháním všech testů, tedy středně pokročilých i pokročilých studentů. Učinila jsem tak z toho důvodu, že vidová tematika by měla být zvládnutá již na úrovni středně pokročilých.

7 Závěr

Smyslem mojí práce bylo především zjistit, zda prezentace vidové problematiky ve vybraných učebnicích odpovídá požadavkům testů ECL. Většina učebnic vznikla dříve než popisy jazykových úrovní podle CEFR, proto nemohou plně odpovídat jejich kritériím. Vidová problematika patří k nejsložitějším oblastem české gramatiky. Pro cizince je často příliš abstraktní a neprůhledná.

Učebnice, jež by dokázala postihnout veškerou vidovou problematiku a zároveň ji byla schopna podat srozumitelnou (a nejlépe zábavnou) formou, zatím neexistuje. Publikace, které se snaží proniknout do houbky problému, se u studentů často setkávají s nepříznivou odezvou, naopak „atraktivně“ stavěné učební materiály mohou látku příliš zjednodušovat. Učebnice často slibují komunikativnost a dosažení určité úrovně, což je však bez použití přídatných materiálů, právě pro jejich zjednodušenost, nepravděpodobné. Je nutné najít kompromis. Nadále tak zůstává na vyučujícím, aby vhodně zkombinoval více materiálů a přizpůsobil výuku zejména potřebám studenta – za jakým účelem se učí česky a jaké úrovně chce dosáhnout. Zřetel je vhodné brát také na věk a národnost studenta, roli tu hraje zejména protiklad Slovan – Neslovan. K tomu, aby student látku „vstřebal“, je nutné průběžné opakování. Tuto skutečnost však většina učebnic podceňuje. Vid se obvykle probere a procvičí v rámci jedné lekce, dále se k němu učebnice vrací jen minimálně nebo vůbec.

Zkušenosti z praxe ukázaly, že je důležité, aby do složité látky, jakou vid bezpochyby je, pronikal student postupně a systematicky. Jako velice efektivní se mi jeví metoda L. A. Jandové, která je nejen názorná, ale i zábavná. Za velmi důležité považuji studenta hned na samém začátku nepřetěžovat a nezastrašit tvrzením, že problematika vidu je příliš komplikovaná.

Z praktické části mojí práce, v níž jsem analyzovala testy studentů z Letní školy slovanských studií a programů ERASMUS a EURO CULTURE, vyplynulo, že nejen národnost, ale také znalost jiných cizích jazyků hraje podstatnou roli. Nejlépe sice dopadli polští rodilí mluvčí, ale výborných výsledků dosáhli také studenti ovládající (kromě češtiny) tři a více cizích jazyků. Většina studentů prokázala dostatečnou znalost slovesného vidu v češtině.

Ve své práci jsem upozornila na výhody i nedostatky prezentace vidu ve vybraných učebnicích češtiny pro cizince, a to z hlediska potřeb testů ECL. Z analyzovaných učebnic jejich potřebám nejlépe odpovídá *Čeština pro středně a více pokročilé* (viz 4.1.), která

vidovou problematiku představuje velice komplexně. Pro „oživení“ výuky bych však rozhodně využila materiálů z *New Czech Step by Step* (viz 4.3.). Zároveň jsem také představila několik metod na výuku vidu. Věřím, že moje práce může posloužit jako pomůcka nebo přehled pro ty, kteří hledají vhodný způsob, jak tuto problematiku řešit, nebo hledají vhodný materiál pro přípravu na testy ECL.

8 Literatura

8.1. Primární zdroje

Bednářová, I. ; Pintarová, M.: *Communicative Czech (Elementary)*. Praha 1995.

Bischofová, J.; Hasil, J.; Hrdlička, M.; Kramářová, J.: *Čeština pro středně a více pokročilé*. Praha 1999.

Bischofová, J. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Praha 2001.

Čadská, M. a kol.: *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A2*. Praha 2005.

Hádková, M.; Línek, J.; Vlasáková, K.: *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. Olomouc 2002.

Holá, L. : *New Czech Step by Step*. Praha 2004.

Holub, J. a kol.: *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň B2*. Praha 2005.

Parolková, O.; Nováková, J.: *Czech for foreigners. My good Czech Companion*. Praha 1998.

Parolková, O.: *Czech for Foreigners II. Advanced Level*. Praha 1998.

Parolková, O.: *Česká slovesa. Czech Verbs in Practice. Studijní pomůcka pro kurzy češtiny pro cizince*. Praha 2001.

Rešková, I.: *Communicative Czech (Elementary Czech)*. Workbook. Praha 2002.

Rešková, I.: *Communicative Czech (Intermediate Czech)*. Workbook. Praha 1999.

Společný evropský referenční rámec. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme. / Council for Cultural Co-operation, Education Committee, Modern Languages Division. Olomouc 2001.

<<http://www.auccj.cz/jakvykladamcizincumaspekt.htm>> [cit. 29.7. 2007]

<<http://www.czechstepbystep.cz/cz/prouc/csman/csman.htm>> [cit. 5. 2. 2008]

<<http://www.ecl-test.com>> [cit. 25. 1. 2008]

<<http://hum.uit.no/lajanda>> [cit. 15.2. 2008]

<<http://hum.uit.no/lajanda/mypubs/mypubs.html>> [cit. 15.2. 2008]

8.2. Sekundární zdroje

Hánková, D.: Co lze získat z učebních materiálů. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005 – 2006*. Praha 2006, s. 187 – 198.

Havránek, B. – Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha 1981.

Holá, L.: Zprostředkovací (mediační) jazyk v hodinách češtiny pro cizince – ano či ne? In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2003 – 2005*. Praha 2005, s. 33 – 38.

Hrdlička, M.: *Cizí jazyk čeština*. Praha 2002.

Hrdlička, Milan: K vybraným aspektům češtiny jako cizího jazyka v nové geopolitické situaci. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005 – 2006*. Praha 2006, s. 9.

Interní materiály European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern languages

Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, M. (Eds.): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha 2002.

Karlík, P. – Nekula, M. – Rusínová, Z.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha 1996.

Komárek, M.: *Prefixace a slovesný vid (K prefixům vidovým a subsumpci)*. Slovo a slovesnost, 1984, č. 4, s. 257 – 267.

Kopečný, F.: *Slovesný vid v češtině*. Praha 1962.

Kresin, S. C.: Výuka češtiny pro anglicky mluvící studenty: gramatické a pragmatické obtížnosti. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005 – 2006*. Praha 2006, s. 127 – 137.

Krnáčová, K.: *Frazémy a idiomy ve vyšších referenčních úrovních češtiny*. Nepublikovaná diplomová práce, ved. práce PhDr. B. Bednařiková, Dr. Olomouc 2007.

Mluvnice češtiny II. Praha 1986.

Poldauf, I.; Šprunk, K. *Čeština jazyk cizí*. Praha 1968.

Požízka, P.: ECL – první mezinárodní certifikace češtiny jako cizího jazyka. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Philologica 91, Bohemica X*. Olomouc 2007, s. 143 – 145.

Pravidla českého pravopisu. Praha 2003.

Prčíková, I.: *Didaktické problémy češtiny jako cizího jazyka (zaměření na temporálnost)*. Nepublikovaná diplomová práce, ved. práce PhDr. B. Bednařiková, Dr., Olomouc 2007.

Sovová, J.; Casadei, L.: *Textová cvičebnice pro zahraniční bohemisty (gramatika, konverzace, překlad)*. Olomouc 2005.

<<http://www.aucej.cz>> [cit. 25.1. 2008]

<<http://www.britishcouncil.org>> [cit. 25.1. 2008]

<<http://czechstepbystep.cz/cz/prouc/clankyup.htm>> [cit. 5.2. 2008]

<<http://www.coe.int>> [cit. 25.1. 2008]

<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/About/mission_en.asp> [cit. 25. 1. 2008]

<<http://www.euroculture.upol.cz>> [cit. 25.1. 2008]

<http://www.kb.upol.cz/index.php?zvolena_kategorie=32> [cit. 25.1. 2008]

<<http://www.teachingenglish.org.uk>> [cit. 25.1. 2008]

9 Přílohy

9.1. Test na vid

Jméno (nepovinné):
Jakými cizími jazyky ještě mluvíte?

Odkud jste přijel/a?

I. Vyberte správnou odpověď:

1. Koupíš si novou bundu?

- a) nekupuju si ji
- b) nebudu si kupovat
- c) nekoupím

2. Budeš zítra psát test?

- a) budu ho psát
- b) napíšu ho
- c) psávám ho

3. Jak často chodíš do kina?

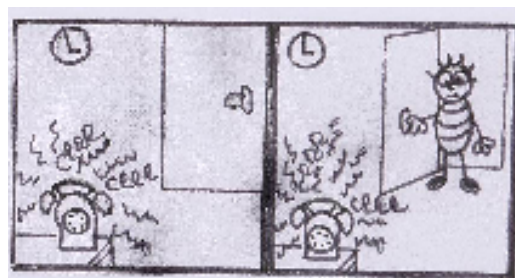
- a) Chodívám tam jednou za týden.
- b) Půjdu tam každý den.
- c) Chodívala jsem tam často.

II. Vyberte správnou variantu:

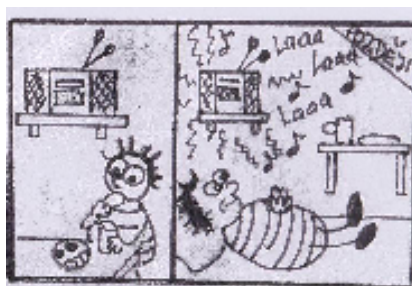
David je vášnivý sportovec. Než (jde/půjde) ráno do školy, obvykle (běhá/běží) v parku. V létě často (plavával/plave) v rybníce nebo (jede/jezdí) na kole. Kolo už ho ale nebaví tak jako dřív. Dřív (jezdíval/jel) pravidelně 90 km za týden. V zimě David obvykle (jezdívá/pojede) na hory lyžovat. Letos (přijede/pojede) s kamarády do Krkonoš. Loni ještě (jel/jezdil) na lyžích, letos (vyzkouší/zkouší) nový snowboard. Už se moc (těší/bude těšit).

III. Spojte věty a obrázky:

- a) Když jsem přišel domů, zvonil telefon.
- b) Když jsem přišel domů, zazvonil telefon.

- c) Když jsem snídal, poslouchal jsem rádio.
- d) Když jsem posnídal, poslouchal jsem rádio.

IV. 1) Kdo z nich knihu dočte až do konce? Pavel – Jana

Pavel: Budu číst knihu.

Jana: Přečtu knihu.

2) Kdo z nich bude slovíčka opravdu umět? Katka – Marek

Katka: Odpoledne se budu učit slovíčka.

Marek: Odpoledne se naučím slovíčka.

V. K imperfektivnímu slovesu vyberte perfektivní (bez změny významu)

příklad: učit- naučit

dělat a) udělat čekat a) přečkat vidět a) uvidět vydělávat a) vydělat
b) dodělat b) počkat b) závidět b) vydělávat
c) předělat c) dočkat se c) nevidět c) vydělávám

VI. Označte správnou variantu:

Jak často babička vyprala/prala prádlo?

Malíř maloval/namaloval obraz a pak ho prodal.

Kamila neslyšela telefon, protože si čistila/vyčistila zuby.

VII.

Petra: Zítra upeču koláč.

Eva: Zítra budu péct koláč.

Kdo by mohl říct:

a) Jsem si jistá, že to dokážu, udělat koláč je lehké. Petra – Eva

b) Pokusím se upéct koláč, ale nejsem si jistá, protože nepeču často. Petra – Eva

c) Plánuju péct koláč. Petra – Eva

VIII. Spojte předpony a slovesa.

příklad: vy- + myslet = vymyslet

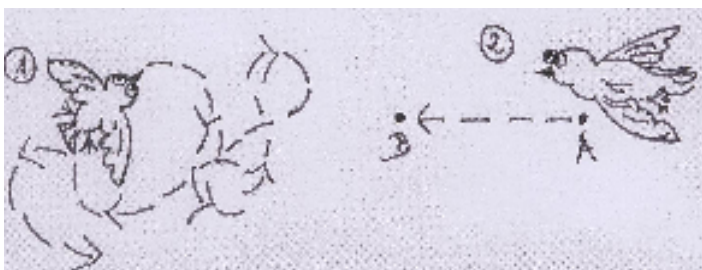
od- od- do- roz- pře- před- v-

jet nést pracovat hořet bít vzít jet

IX. Poslední úkol: Spojte větu s obrázkem.

Pták létal.

Pták letěl.

9. 2. Excerpt z poslechové části testu ECL (úroveň B)

Úloha:

Poslechněte si názory 6 různých osob na to, zda dnešní děti čtou či ne.

Spojte správně jednotlivá tvrzení (A-F) s jednotlivými mluvčími (č. 1-5).

Každé písmeno použijte pouze jednou. Jedno tvrzení je navíc, nebudete ho potřebovat.

Máte 30 sekund na to, abyste si přečetli úkoly. Nahrávku uslyšíte dvakrát.

0. MANAŽER
z počítače.

A: Děti stále čtou, mění se pouze forma, nečtou jen z knih, ale také

1. UČITEL

B: Dnešní děti už vůbec nečtou a neumí se ani pořádně vyjadřovat.

2. RODIČ

C: Dnešní děti sice čtou, ale neumí se vyjadřovat a argumentovat!

3. CHLAPEC

D: Dnešní děti čtou stejně jako jejich rodiče, ale nejraději mají

kreslené seriály.

4. NOVINÁŘ

E: Dnešní děti sice čtou, ale dávají přednost hororům a

strašidelným příběhům.

5. ŘEDITEL KNIHOVNY

F: Je potřeba začít číst už s malými dětmi a rozvíjet jejich fantazii.

G: Je lepší číst knihu než sedět u počítače.

0	1	2	3	4	5
A					

Anotace

Práce se zabývá problematikou slovesného vidu v popisech A1, A2, B1 a B2 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky a v učebnicích češtiny pro cizince. Pozornost je soustředěna především na to, zda učebnice v tomto ohledu odpovídají požadavkům testů ECL. Rovněž bylo představeno několik metod výuky vidu v hodinách češtiny pro cizince. V praktické části práce byla provedena analýza testů prověřujících rozsah znalostí vidové problematiky u studentů Letní školy slovanských studií v Olomouci a studentů programů ERASMUS a EURO CULTURE.

Počet znaků: 102 452

Klíčová slova

- Čeština jako cizí jazyk
- Čeština pro cizince
- Imperfektivní slovesa
- Perfektivní slovesa
- Slovesný vid
- Společný evropský referenční rámec pro jazyky
- Temporálnost
- Testy ECL
- Učebnice češtiny pro cizince